1 Государственная ордена Ленина БИБЛИОТЕКА СССР имени В. И. ЛЕНИНА

Масса а мехкашкара пролетарии, вовшагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета а Грозненски горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета а орган.

КIиранди 15 июнь № 48 (2214) 1958 шу

Мах 20 кеп.

Тхаи фуаши—паччахъалкхенна

Хьайбай продукташ йоахилга лакхдара къовсам лоаттабеш Шелковски районерча колхозаша социалистически яхье керда коталонаш яьхай. Тха дIадалара а дохкара а план 101 проценти фуаш — 100 проценти кхоачашъяьй цар ханал хьалха, 9 июне.

Колхозаша кхы а чIоагIагIа айбаьб хьайбай еррига продукташ паччахьалкхенна дIаялара шера лаьрхIа план ханал хьалха кхоачашъярна бола къовсам.

* * *

Наурски районерча Ленина цIерахча колхозе (председатель тов. Василихин) дика вIашагIделла чакхдаьнкхар жа лоргалга. Хьадаьнкха деррига тха, тIехьа ца доаккхаш харжа а харжа, прессовать даьчул тIехьагIа паччахьалкхенна дIаделар.

Укх денношка Наурски районера дIаяхийтар тIехьара кIаьдача тхан вагон. Шера йола план 1455 центнер мара йоацача паччахьалкхенна дIаденнад 1587 центнер тха. Колхоза къахьегамхоша ханал хьалха паччахьалкхенна тха дIадаларца сийленца кхоачашдаьд шоай социалистически декхараш.

Дика хьийкъа ялат сихха чуэца деза

Ма-эшша йочаш а латташ шу дика дар бахьан долаш Iалаьмате дика тIа а даьнна кIезига-дукха а мух баьлча форд санна телгIеш а етташ латт Нохч-ГIалгIай республикерча колхозийи совхозийи кхашкара ялат. Юкъе ваьнна саг а низткъа мара бIарга гургвоацаш баьцатIа тоаденна, кабаькха даьнна, кхачаш латта из хIанз.. Ялат дика хьувкъарах гIадбахача колхозникийи совхозий болхлойи хьинар кхы а айденнад. Чуийна ялат чуэца кийчлуш боахк уж хIанз, хIаьта цхьацца йола колхозаши совхозаши массехк ди хьалха мукх хьакха йола а еннай. Дукха ха йисаяц хIанз массайолча районашкара колхозаши совхозаши кабола ялат чуэца арайовла.

Партен райкомашта, райисполкомашта, юртбоахаман органашта, совхозийи МТС-ийи хьалхле лелаерашта, колхозий правленешта, хIаьта иштта берригача юрта боахаман къахьегамхошта а, къаьстта механизаторашта а хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI да чехкагIа ялат чуэцари, паччахьалкхенна дIадала дезар дIадалари.

Ховш да из декхар чакхдаккха атта хургдоацилга. Хьокхаши ардаши до а ца дойташ ханнахьа деррига ка бола ялат чуэца вIаштIехьа даргда цу гIулакха ший ханнахьа кийчо йойя. Республикера колхозаш, совхозаш, РТС-ш, МТС-ш декхарийла я хIанз махулла чехкагIа ялат чуэцарна кийчо е. Ялат чуэца доладелча цхьаккха комбайн а, цхьаккха жатка а, цхьаккха кхыйола ялат чуэца механизм а хила йиш яц болх ца беш. Деннеи бийсаннеи 20 сахьатал кIезигагIа боацаш болх беш хила еза хIара цу тайпара йола машин.

Цудухьа хIанз укх сахьте хIара совхоза, РТС-а, МТС-а директоро а, хIара колхоза правленес а, хIара механизаторо а де дезар фуд аьлча, из да шоай махулла чехкагIа оарцагIа а баьнна ялат чуэца арабала беза ха хьатIаотталехьа шоай мел йола комбайнаши, жаткаши, кхыйола механизмаши бокъонца ремонт а яь кийчъелга. Ялат чуэцаш йола еррига механизмаш ший ханнахьа кийч а йойя, хIаьта хIара комбайнер, жатка лелаю машинист, тракторист, штурвальни беррига низ тIа а бахийта шоашта тIадилла гIулакх чакхдаккха гIерташ а, хьабу болх дика беш а, сменах йоагIа нормаш кхоачашъеш а хуле ялат хьокхаш а оардаш а лоадам болаш хIама цадовш сихха чуийца даргда. Из кхетадеш хила веза массавола механизатор а кхыбола кхашкара балхаш ду нах а.

Боккха лоархIам болаш гIулакх да ялат чуэцаш йола еррига агрегаташ ханнахьа, дика говзал йолча механизаторий кадрашца Iалашъяр. ХIара комбайнера хIанззехьа дIахайта деза ше малагIча участке мел ялат чуэцаргда, цунга дIайовзийта еза балха график. Иштта оттаяь план цахилча болх лерттIа дIа а бохьалургбац, ялат чуэцача механизмех бокъонца пайда а эцалургбац.

Республикера цхьайола колхозаши совхозаши ялат чуэцаш йоахк. Диъ-пхи ди да Староюртовски совхоз ялат чуэцаш йоалла. ХIанзлехьа массехк бIаь гектар мукх хьакхаь яьннай из совхоз. Мукх хьакха араяьннай Гудермесски районера совхозаши Каргалински районера колхозаши. КIеззига ха мара йисаяц республикера кхыйола совхозаши колхозаши ялат чуэца араяла а. Цудухьа чуийнна ялат чуэца кийчлуш йоахк еррига районаш. Дика лел из болх Сунженски районе. Ялат ханнахьа чуийца даккхара дукха цу районерча механизаторашеи кхаш леладерашеи керда социалистически декхараш тIа а ийца республикера беррига юртбоахаман къахьегамхой тIахьийхаб укх шера ялат ханнахьа чуэцарна. Из иштта дале а цхьайолча районаша цу гIулакха во кийчо яьй. Къаьстта во лел из болх Наьсарени, Шалинскии, Ачхой-Мартановскии, Урус-Мартановскии, МагIалбикеи районашка. «Назрановски» яхача совхозе тоъал комбайнаш я ремонт янза. ХIанз а ремонт цаеш комбайнаш Шалински районерча «Джалка» яхача совхозе а я. Цу тайпара эттача гIулакхаша беррига болх бохабе тарлу, нагахьа санна райкомаши райисполкомаши оарцагIа ца йоале.

Дукха ха йоацаш республикерча колхозашеи совхозашеи ялат чуэцарна яь кийчо ювцаш СОКП Нохч-ГIалгIай обкомои Министрий Советои чIоагIа белгалдаьккхар партени, советскии, комсомольскии, профсоюзнии организацей, юртбоахаман органий, колхозникий, совхозий болхлой, юртбоахаман специалистий керттера боахаман а политически а декхар 8—10 балха дийнахьа деррига ка бола ялат чуийца доаккхилгеи, хIаьта паччахьалкхенна ялат дIадалара план мехка эггара хьалхарчарца кхоачашъяь йоаккхилгеи хилар. Цул совгIа Обкомои Министрий Советои декхарийла баьб колхозийи совхозийи хьалхле лелаераш ханнахьа дIадувча фуна а хьайбашта фуа а лаьрхIа тоъам балла ялат дIаоттаде. Уж декхараш ма-могга чехкагIа кхоачашдарна оарцагIбовла беза беррига юртбоахаман къахьегамхойи партен а советски а организацеши.

ТIеххьарча шерашка Советски Союзе а вай республике а колхозашкеи совхозашкеи шерра леладеш да кердача прогрессивни раздельни способах ялат чуэцилга. Цо торо хулийт ялат чуэца хьалха арадовла а чехкагIа чуэца а, хIаьта хьокхаши оардаши дов ялат геттара кIезигде а. Деррига ялат кхаьча даларга ца а хьежаш кхачаш латтача хана ялат бокъонца комбайнаца хьокхарг хилалехьа хьакха йиш хулийт раздельни способо. Цудухьа декхарийла яьй ССКП Обкома бюроси Министрий Советои юртбоахаман Министерство, партен райкомаш, райисполкомаш, совхозийи, МТС-и, РТС-и директораш, колхозий правленеш деррига ка бола ялат раздельни способах чуэцарна. Раздельни способах ялат чуэцар мел пайдане да бокъонца дIакхетаво веза кхай тIа болх беш вола хIара къахьегамхо, хIаьта иштта ялат чуэцилга цу тайпара чакхдаккхара тIехьа цар къовсам лоаттабергбола гIулакх оттаде а деза.

КIеззигача хана ялат чуийца даккхари, ханал хьалха паччахьалкхенна дIадала деза ялат дIадалари, шоашта дIадувча фуна а хьайбашта эшача фуа а ялат ханнахьа дIаоттадари, из да юртбоахаман къахьегамхой керттера декхар. Шерра йоаржае укх шерара дика хьийкъа ялат чуэцарна социалистически яхь.

Мехкарча кхашка

АКМОЛИНСК. («Правдан» корр.). Миллионаш гектараш баьх дола лаьтта тIадаьннача бIаьсти дийнача ялатий зIыргий сийнача кIувсо къайла даьккхад. Май бетта дукха догIаш дилха, цул тIехьагIа малх хьежаш, йIайха ха оттаро ялаташ массанахьа дика тIадалийтар. ТIадоагIа ялаташ листлуш латт. Къаьстта дика тIадоалаш латт ялат фосфоробактерин яхача удобренеца лаьтта тоадаьча.

Укх деношка дIадийнача ялаташка хьожаш ба Казахстанера ахархой. 1300 эзар гектара тIа ялагий баьцашта зе деш йолча садоаллача хIамашта духьалара авиахимически балхаш даьд. Самолетий новкъосталца бIаьсти йийнача культурашта химически оасар ду. Iай лоа сецадар а бIаьсти доагIаш делхар а бахьан долаш, лаьттанца соахкарчул дукхагIа тIоадал я, из бахьан долаш дика тIайоал дIайийна культураш.

БАРНАУЛ. («Правдан» корр.). Шийла, мух хьекхаш деношт лаьттачул тIехьагIа алтайски аренашка малх хьежаш ха эттар. Ялаташ дика тIадаьннад кхашка. Каст-каста хулача догIаша дика торо лу ялаташ чехка дегIадахкарна.

Дика тIаяьннай хьажкIаши шекар доаккха свеклаи. Массанахьа а дIайийнача культурашка хьежаш ба. Колхозийи совхозийи механизатораша хьажкIий мугIарашта юкъе культиваци ю, кхы тIа а удобренеш ехк. Шекар доаккха свекла нийлх е йолаяьй.

ТБИЛИСИ. (Телефонаца). Республикерча колхозий кхашка кхачкхаьчачара ка бола ялат чуэца деладаьд. Эггара хьалха ялат чуэца йолаеенай Кварельскии Гурджаанскии районий колхозаш. Ленина цIерахча колхоза комбайнера И. Геликошвилес эггара хьалха хьекхача гектар тIара 16,5 центнер ялат даьккхад. Гурджаански района Чандари яхача юртарча комбайнера Г. Арджеванишвилес шин дийнахьа 40 гектар ялат чу а ийцар, хIара гектара тIара 29 центнер ялат а доаккхаш.

Ха дика оттаро ялат сихагIа кхачийт. Укх гаргарча деношка массанахьа ялат чуэца долалургда.

Хьалха йоллача силоса ах миллион тонна

СЕМФИРОПОЛЬ. («Правдан» корр.) Крымера къахьегамхой чIоагIа тIатIерта къовсам лоаттабеш ба юкъарча хьайбашта шин шера кхачам хургболаш доакъар Iалашдара тIехьа. Хьалхара силос йоллара план кхоачаш яьй Советски, Кировски, Приморски, Ленински районий боахамаша.

Дика къахьийгар совхозий болхлоша. Хьалха йолла силос йоллара декхар 102 процент кхоачашдир, 163 эзар тонна чам бола доакъараш а кийчдеш. Совхозаша кхетам боллаш пайда ийцар силос чуэцача комбайнех, лаьттан тIа силос йоллара способ шерра юккъе йоалаяьй.

Шин шера доакъар Iалашдара тIехьа лоаттабеча къовсаме белгал яьлар Раздольненски района «Приморский» совхоза коллектив. Планах 4.600 тонна хиннача 12 эзар тонна силос еллар укхаза, хIара Iатта 10 тонна совгIа а кхоачаш.

Областе еррига а кийчъяь 500 эзар гаргга тонна хьалха йолла силос я.

МОСКВА. Столицана юкъера юкъ Къулба-Малхбузехьарча районаца ювзаргйолаш дола Москва-хина тIагIолла шозза вIаштIардаь метротIий туллаш болча болхлоша толамца кхоачашду ноябрь тIаккхачале из йистедаккха аьнна шоаш тIайийца дехкараш. Монтажа балхаш деш латт хIанз тIагIолла еча гIишлонна — шинна бердацара эстакадаш вIашагIъювзаргйолча, 5 эзар тонна дозал а долаш йолча IаддаргIа хьисапера Iалаьмате йоккхача аьшкабетонни конструкцена.

Сурта тIа: туллаш латтача тIий сурт.

Н. Грановске сурт. ТАСС фотохроника.

План ханал хьалха кхоачашъяьй

МагIалбикерча № 3 йолча мехкдаьттан промысла коллективо тIайийцадар планал цхьа эзар тонн совгIа коача доагам дакха, аьнна социалистически декхар.

ДIабахача пхе бетта баьча балхо хьахьокх нефтяникаш паччахьалкхен план кхоачашъяь а ца Iеш, шоаш тIайийца декхараш сий долаши ханал хьалхеи чакхдоахаргхилар. КхоалагIча промысла коллективо хIанзлехьа планал совгI 600 тонн коача доагам дIаденнад паччахьалкхенна. ХIара дийнахьа 9 тонн мехкдаьтта планал совгIа йоакх цар. Уж толамаш даха нефтяникий вIаштIехьадьннад тайп-тайпара геолога-технически балхаш дарца.

Оператораш болча Компанченкои, Луценкои хьалхленца оттаяь мерник бахьан долаш 60 ди дукхагIа ремонт ца еш болх баьб мехкдаьттан скважино.

ДикагIа болх беш ба операторах Монахов, Васильев, Заруднев, Григорьев, замерщикаш Демяхина, Кокова.

Шоай болх дIахо а лакхбергболаш ба нефтяникаш.

М. АХРИЕВ.

Грозненски юрта район

Кхашкара балхаш сихданна лел Староюртовски совхоза 1-ча отделене.

СУРТА ТIА: йол хьокхаш боахк (аьттехьара аьрдехьа) тракторист Хадживзиев Хьасан, прицепщикаш Сугаипов Султани, Дудуркаев Зелимхани, Байзуркаев Сайдхьамзати.

Сурт С. Абубукарова.

ССКП ОБКОМЕИ НГIАССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ

1958 шера июнь бетта хьалхарча декаде доакъар кийчдарах дIа-юха тела ЦIе байранх хьожаяра хьакъехьа

1958 шера июнь бетта хьалхарча декаде кийчдаьча доакъарий итогашка а хьежа, ССКП обкомои НIГАССР Министрий Советои **соцам бу:**

5 эзар сом преми а луш, ССКП обкомеи НГIАССР Министрий Советеи дIа-юха телаш йола ЦIе байракх хьожайойла цанаши дIайийна баьцаши хьакхара план 84 процент кхоачашъяьча а хьекха яьннача 61 процент аьлах аргIаш даьча а Каргалински района.

Цанаши дIайийна баьцаши хьакхара план 71 процент мара кхоачаш ца яьча а хьекха яьннача аьлах 56 процент мара аргIаш ца даьча а Наурски районагара хьайоаккхийла дIа-юха телаш йола ЦIе байракх.

Цанаши дIайийна баьцаши хьокхаш баь дика болх белгалбоаккхалба Грозненски, Надтеречни, Наурски, Шелковской районашкарча колхозийи совхозийи, аьлах аргIаш дарах Гудермесскии Шалинскии районий.

Планал совгIа тха дIалуш боахк

Паччахьалкхен легки промышленность бедалца Iалашъярна йоаржаяьча социалистически яхье а этта керда балха толамаш даьхад Наурски района колхозникаша. Ханал хьалха, 13 июне 101 процент план кхоачаш а еш цар дIаденнад цIена тха. Соахкарчул 500 центнер дукхагIа диткъа тха дIаденнад. Даьгаташ ханнахьа, дик атовзал йолча хенна, кхы тIа дIалуш а латт.

ХIара устагIанна тIера даьккхад 5 килограмм тха. Тха дIалуш соахка санна хьалха я, Ленина цIераха яри «ЦIе байракх» яхари ши колхоз.

ХIанз колхозникаша шоай низ тIабихьаб хьайбашта шин шера доакъар Iалашдарнеи, сихха ялат чу а ийца из паччахьлкхенна дIадаларнеи.

С. ПАРФЕНОВ.

СССР-а фотоискусствон выставка

Москверча Горьке цIерахча, культуран Центральни парка выставочни павильоне хьайийлай «СССР-а фотоискусство» (1958 шу).

Выставке хьачуденнад Москверча, Ленинградерча, союзни республикашкарчеи областашкарчеи 238 автора 900-ннел совгIа художественни фотографи.

СУРТА ТIА: выставкан зале.

Н. Кулинова сурт. ТАСС фотохроника

Дика къахьег Грознерча электроремонтни завода коллективо

Электроремонтни заводо ремонтаца Iалашъю вай республикереи, Дагестански АССР-реи Ставропольски краереи кхы дукхача Советски Союзерча районашкареи мехкадаьттан промышленноста оборудовани.

Электроремонтни участкашка тоаю еха генератораш, трансформатораш, электромотораш кхы йола электрооборудовани.

ЯлхалгIча пятилеткан кхоалагIа шу доладелча денз шерра социалистически яхь а йоаржаяь лакхара декхараш тIайийцад завода коллективо. Царех, лорхIам болаш да 1958 шерара паччахьалкхен план 25 ди хьалхагIа — 5-ча декабре кхоачаш е аьнна дола декхар.

Завода коллективаца дукха ба производстванна пайдане предложенеш а телаш рационализатораш. ДикагIа бараш ба н.н. В. В. Ляхови Н. П. Кирееви. Укх тIеххьарча хана цар шоаш кийчъяьй бурув деттача электромотора шкивай сурт доаккхаш йола прибор. Цу гIулакхо боккха пайда лургба заводерча лоравалара техниканна. Из прибор хьаялехьа шкивай сурт доаккхаш 10—15 сахьат ха йоае езаш хиннача хIанз, 15—30 минут мара йоае езац. Балхаца тучаювла тайп-тайпара говзалаш дIа-юха а телаш уж производства юкъе кхувларахи боккха пайда эцаш я завод. Таганрогерча электроремонтни заводаца социалистически яхь лелаю вай ювцача завода коллективо. Грознерча электроремонтни заводо пайда боалаш рационализаторски предложени ший балха юкъе йихьача, дукха ха ялалехьа из ховш хул Таганрогерча рационализаторашта инженерно-технически болхлоштеи.

Дика вIашагIбеллаб шоай болх заводерча комсомольцашеи катирхошеи. ХIара шера заводе хьаух болх бе ремесленни училищашкеи строительни школашкеи дийша баьнна кагирхойи мехкарийи.

Производственни план массаза а тIеххоачашъеш ба электрообмотчикаш н.н. И. Пискун, В. М. Зубкова, электрослесарь М. Красников иштта кхыбараши.

Заводе лакхъеннай къахьегама дисциплина.

Масса а тайпара электрооборудовани тоаярна йола май бетта план 105,6 процент кхоачашйир завода коллективо.

Май бетта хиннача ССКП ЦК пленумо оттадаь декхарш дика къахьегарца кхоачашдергдолаш а я завода коллектив.

М. ОСМИЕВ.

Балха норма ялхазза тIех кхоачашъяьй

«Октябран 40 шу» цIи йолча совхоза Долакха-юртарча отделенера мугIарахьара болхло Берсигов Салман, цу отделенерча кхыча болхлоел хIама эргвоалаш вацар, царел дукхагIа дегIаца низ болаш а вацар из. Цхьабакъда, Салман цхьаболча болхлоел эргаш вар балхаца дукхагIа безам хиларца, ший дола денал деррига а къахьегама тIадохийташ хиларца.

Массехк ди хьалхагIа, массаза а санна кхыча болхлошца цхьана балха вахар из. Цу дийнахь гидуаргашта оасар деш бар уж. Балха дийнахь нахаца цхьана оасар деш хилар из. Саррахь цо оасарах цIанъяь майда Iойистача 0,9 гектар хилар цоах, вешта аьлча цун дийнахь бола боарам ялхазза кхоачашхиннабар; 90 сом алапий а даьккхар цо.

Салмана карахдаьннар, дулургдоаца хIама дац. Дукхханеша а де тарлургдолаш хIама да из къахьегамцара безам лакха а хуле, шоай низаш кхо а ца дойя.

Берсигов Салмана карахдаьннар шерра дIадовзийта деза районерча къахьегамхошка.

ТЕБОЕВ ПАРОВ.

Химически продукташ йоахилга тIехь-тIехьагIа дегIаух

Советски Союза Коммунистически Партен Центральни Комитета майски Пленума соцам чIоагIа къоабал беши Iомабеши ба вай Нохч-ГIалгIай республикера къахьегамхой.

Шоай собранешка болхлоша, специалисташа ювц вай партен Центральни Комитето къахьегамхой хаддanза еш йола терко.

Грознерча химически завода коллективо майски Пленума соцам бувцаш яьча болхлой собране, директора новкъоста Назаровс аьлар: ца хаддаш технологи лакхъярца, ацетон а фенол а даккхар лакхдарца, цар мах лохлу. Укх шера пхе бетта план заводо 109 процент кхоачашъяьй, продукци хьаелга 25 процент дегIаденад, продукцега дIабода мах лохбарца дукха ахча кходаьд. Иштта дика деш да завода укх бетта хьалхарча декадан балхаш а. Завод йоккха хулаш латт: синтетически спирта шоллагIа йола отдел хIанз йолалуш я, хьалъе йолаеннай кхоалагIа яр а.

№ 32 йолча цеха начальника новкъоста Козловс аьлар: геттара нийса белгалдаьккхад новкъоста Хрущевс ший докладаца вай халкъа боахам пайда ца эцаш дукха а газ латташ хилар, дIахо йодача хана из гIулакх халкъа боахама пайда болаш леладе дезаргхилар. Вай республике дукха я пайда ца эцаш йоаеш йола газ. Химически промышленност таргтарча шерашка дегIайоалаярна, бахача наха эшараш дизза Iалаш дарна боаккха лоархIам болаш гIулакх да газах бизза пайда эцар. Цу гIулакха дикка уйла тIа а яхийта къахьега деза Нохч-ГIалгIай совнархоза болхлоша.

М. ЦУРОВ.

Белорусски ССР. Дукха хана денз говзалца гIорбаьнна хьабоагIа белорусски халкъа килга говзанчаш — шоай тайпара дега «Слуцки тIехкараш» барцкъаш хьадаь бола кIадаш хьадераши догараши. Белоруссен юкъе ядача областешка яьржа йола из халкъа творчество хIанз вай деношка хьакхаьчай, цхьабакъда тIеххьарча хана кIезигагIа нийсъяла яьннай из. Из болх дIахо тоабардухьа Белорусски технически совета Витебски технически училище вIашагIтехай килгаца догам дерий говзанчай группа. Итт класс йистеяьккха баьннача маьхкараша шин шера Iомаяьй догам дара говзал, суртий куцаш Iомадаьд, халкъан творчествон истори дайзад. Кастта промыслови артелашка дIагIоргба уж, догамаш дара говзанчаш а хинна дIаоттаргба уж цига.

Сурта тIа: килгаца догам ду мастераш кийчбеча группера занятеш. Хьалхашкахьа — догам деш йоалла дикагIа йола дешархо М. М. Лаппо.

С. Капелько сурт. ТАСС фотохроника.

1958 шера 10-гIа июнь тIа-кхоачаш НГIАССР ЮБМ колхозашкеи совхозашкеи доакъар кийчдарах йола

СВОДКА

Районий цIераш	Йол хьакхара план кхоачашъяра процент	Хьекхача аьлах а, гIаш дара проценташ
Каргалински	84	61
Наурски	71	56
Надтеречни	65	54
Шелковски	62	35
Курчалоевски	62	25
Грозненски	61	48
г. Грозный	59	16
Гудермесски	51	71
Шалински	34	63
г. Малгобек	29	36
Урус-Мартановски	28	51
Ачхой-Мартановски	27	59
Сунженски	26	44
Назрановски	18	—

ХIанз дахача декадах республикан колхозашкеи совхозашкеи цанаш а дIайийна баьцаш а 24 эзар гектар мара хьекхаяц. Из я цул хьалхадахача декаде хьекхачул 10 эзар гектар кIезигагIа.

Геттара мела лел йол чуэцара болх цхьан декадах 670 гектар мара йол ца хьекхача Сунженски района колхозашка а Наьсарени МагIалбикеи районашка а.

Дукккхача районашка йоккха юкъ йолийтай йол хьакхараи аьлах аргIаш дараи юкъе. Аьлах геттара кIезига аргIаш даьд Грозненскии, Курчалоевскии, Сунженскии районашкарча колхозашка а Ингушскии, Назрановскии № 2 йолча овоще-шурийи, Предгорнии совхозашка а.

Тха дукхагIи дикагIи, дарегIи хургдолаш бе болх

ЖА ЛЕЛАДАРА ГIУЛАКХА ЙОЛЧА РЕСПУБЛИКАНСКИ ЭКОНОМИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦЕРА

Укх деношка Шелковски племенной жа леладеча совхозе партен обкомои Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советои вIашагIтеха жа леладара гIулакхан йола республикански конференци хилар. Конференце йиййцар:

Грозненски фух долча жево тха дукхагIа лургдола наькъаш дувцаш а Шелковски племженсовхозе жен продукци яккхарга дIабода мах лохбарах а йола доклад (доклад йир совхоза кертера зоотехник волча нов. Затонас);

МагIалбикерча «Кавказ» яхача колхозе жево тха дукхагIа лургдола наькъаш дувцаш а жен продукци яккхарга дIабода мах лохбарах а йола доклад (доклад йир колхоза зоотехник волча нов. Шелеста);

Iан замалахь жа дахкар боахама пайданагIа хиларах йола доклад (доклад йир юрта боахама экономикан Ерригсоюзни Iилма-тохкама института Къилбаседа-Кавказерча филиала Iилман болхлочо нов. Кузнецовс).

Конференце дувца оттадаь дешаш къоастадеча дакъа лаьцар Наурски районерча Ленина цIерахча колхоза председатела нов. Василихина, Шелковской районерча Сталина цIерахча колхоза председатела нов. Млатковске, Грозненски шурий совхоза воккхагIча чабана нов. Герасименкос, Каргалински райисполкома хьайбай гIулакха волча инспектора нов. Эсмухамбетовс, «Червленные бруны» яхача совхоза директора нов. Кроповицкес, НГIАССР юрта боахаман Министерствон ветуправлене начальника нов. Дирипаскас, Гвардейски совхоза воккхагIча чабана нов. Халадовс, ветеринарни Iилма-тохкама станицен воккхагIча Iилман болхлочо нов. Мочаловске, Наурски районерча «Красное знамя» яхача колхоза жатоварни ферман заведующе нов. Нестеренкос.

Конференце балхаца дакъа лаьцар Ростовра, Ставрополера, Орджоникидзера баьхкача Iилманхоша, партен Нохч-ГIалгIай обкома секретараш болча н.н. Яковлевси, Фоменкоси, Сагаевси, НГIАССР Министрий Совета председатела нов. Гайрбековси.

Конференце къамаьл дир ССКП хьалхара секретарь волча нов. Яковлевс.

Докладаш йиййца баьнначул тIехьагIа конференце дакъа лоацаш хиннараш Шелковски совхоза хьалхарча отделене экскурсе бахар. Цига уж хьежар продукташ дукхагIа луш дола жа кхедарна вIашагIбеллача балхага.

Конференце дакъа лоацаш хинна Шелковски племенной жен совхоза дикагIа бола жа леладераш Эльбульган Ельгишиев (аьрдехьа), Муса Ельмамбетов, Коносбай Янтуганов, Казу Дзункарнаев хьожаш боахк 9,4 кг дозал долча цхьан устагIангара даьклхача тхага.

В. Байдалова сурт.

Нийсача наькъ тIа

Шэлковски совхозе кертерча зоотехника нов. Затонай доклада тIара

Ший докладаца бокъонца дийцар нов. Затонас совхоза жа дебар а племенной балха наькъаш а. Цо аьлар, цхьа никъ хьа а лаьца племенной болх баро, хьайбаш дика кхабаро, йоакхо а еш царна дика Iунал даро Iалашдаьд продукташ алсамъялга а жа Iулаш тIа-тIа тоалулга а. Из хьахьокх кхыметтел тIеххьарча ворхI шера юккъера лаьрхIача хIара цхьан устагIанна тIера хьадоала тха 23 процент тIаккхийтта хиларо. Соахка хIара лергача устагIанна тIера хьадаьнна деррига тха 7,2 килограмм дар. ХIаьта хьалхатIе а даьча лерга доалаш латтача тхан лоархIамаша йоах укх шера гIулакх кхы а дикагIа хургда.

Къаьстта доккхий толамаш даьхар Шелковски племсовхозо Iоахарашта тIера тха дукхагIа дахарца. Тха боахама жа леладерашта хов, йоах нов. Затонас, дика дегI денача цхьа шу даьннача Iоахараша биззача боараме продукташ лургхилар. Цудухьа вIалла Iоде дага а хилале Iоахарий йоакхо ю жа Iулашцарча тха чабанаша, бокъонца аьлча: цар йоакхо е болалу чабанаш жийнашта искусственни осеменени е кийчлуча ханна денз. Цу гIулакха керттера дар жа тоаденна хулга да. Ишта хилча дерриганешта а цхьатарра чаккхйоал осеменени, хIаьта март бутт юкъе кхаьчача ханна дерригаш а цхьатарра Iоахарий де а долалу. Март беттеи апрель бетта хьалхарча декадеи даь Iоахарий кошаре е базе леладу. ДаьгIенашка буц тIаяьннача а йIайхаха эттача а хана Iоахарий низ беле хул, шелалца кхетача лазара дикагIа духьалъотталуш хул, буц дикагIа юъ.

Iоахарий хьалкхедара гIулакх шемадарра хьа а дийца, аьлар нов. Затонас, йоакхо а еш Iоахараштa Iунал даро пайда дикагIа лу, аьнна. Юккъера лаьрхIача исхалеш ду тха доаллача цхьан тоана тIера 1950 шера 4,8 килограмм тха даьккхар, хIаьта соахка 6 килограммага кхаьчар из. Кхы а дукхагIа даьлар кагийча кошта тIера. ВорхI шера царна тIакхийтар 2,2 килограмм тха, хIаьта соахка 7,2 килограммага кхаьчар.

Ишта къахьийгар жа леладераша шоаш кхедеш долча жена дозал тIакхетийта гIерташ а. Цу гIулакха а кIезиг-дукха хIамаш карагIдаьннад. Бакъда, исхали ду тха доаккхача жен дозалга диллача «Червленные бруны» яхача совхозал кIезигдукха тIехьа я Шелковски племженсовхоз.

— Тха боахаман коллективо дукхача шерашка исхали ду тха доаккха жа Iулаш тоадеш баь болх, — йоахар дIахо нов. Затонас, — совхоза пайда дукхагIа хилийта а болх лерттIа лелийта а гIерташ лоаттабеча къовсамца тарбеш баьб. Цу хьакъехьа тхона карагIдаьннараш бахьан долаш тха совхоз дукхача шерашка пайда тIабоагIаш яьй. Цул совгIа хIара шера тIа а бетталу из пайда. Нагахьа санна 1953 шера тха боахамо цIена пайда 820 эзар сом баьбале, соахка цIена пайда хилар 1.628 эзар сом. Къахьегама овсарал а хадданза дегIаухаш латт. Масала, нагахьа санна 1953 шера хIара жа леладеча болхлочунгара 5.617 сом цIена пайда баьннабале, соахка 8.435 сомага кхаьчабар из. 1956 шера цхьа центнер тха даккхарга дIабода мах 1312 сом бар, хIаьта соахка — 1.174 сом. Укх шера кхы а дикагIа хургдолаш да из гIулакх.

Укх тIеххьарча шерашка боахама пайда тIабоагIаш хиннача моттитех керттераяр племенной Iоахарий дохкар яр. Цу балха план соахка дикка тIеххоачашйир. Тхо 1300 племенной Iаьхар дIабала безаш дар, хIаьта оаха дIабелар 2408 Iаьхар. Iоахарий дахарга дIабода мах а кIезиг-дукха лохбелар.

ХIаьта а тхага дIабода мах хIанз а лакха ба. Из дукха а бахьанаш долаш да. Докладчико белгалду, доакъараш кийчдеш деча дуккхача балхашта механизаци совхозе яь ца хилар а, хIаьта цу гIулакхо йол кийчъярга дIабода мах тIатохаш хилар а. ВIашагIъэдаьча ялатий доакъар арахьара тIакхохьаш да. Доккхий а кагий а хьайбаш дукха дов хIанз а. Из бахьан долаш 387 эзар сома зе хилар совхоза соахка. Цул совгIа, жа Iаьхар дисари ост далари бахьан долаш соахка хила дезачарел 796 Iаьхар кIезигагIа хилар Iоахарий. Доккхий зенаш хул совхоза паччахьалкхенна дIалуш йола продукташ дика ца хилар бахьан долаш а.

Совхозе деча балхий хьакъехьа, аьлар нов. Затонас, укх шера дикагIча тайпара вIашагIделлад паччахьалкхенна дIалуш дола жа тоаделга а доажаделга а. ДIададача шерашка дажа ухийташ хинна жа эггара тIехьагIа мара ларгацар. Цунах, ларганза диса жа йIовхал ма эттинге а сиха гIел а лора, хIаьта лергачул тIехьагIа шоай эшаденна дулх юха метта а отталацар, хIана аьлча малхо йоагаяьча даьгIенашка доажадора уж. Укх шера ларга а доладале брак даь хьакъоастадаьд тоаш, дажа гIоргдола Iулаш, хIаьта уж эггара хьалха а лергад. ХIанз уж Iулаш сихха тоалу, хIаьта дIайха денош ма эттинге а пачхахьалкхенна дIа а лургда уж.

Дуккхача шерашка, аьлар нов. Затонас, дукха Iулаш цхьаннахьа гулдеш лоргар тха боахаме жа. Цу гIулакхо дукха халонаш а тIаоттайора, хIаьта боахама дукха зе а дора. Масала, маьженаш чIоагIъялланза долча шоай капийча Iаьхаргашца жа лоргача пункте 36 километр лаьхка жа дига дезаш яр шоллагIа ферма. ДIайхача деношка буц дIаяьннача даьгIенашка гIолла кхоачам хиллал мала хий а доацаш, ишттал гаьна лаьхка дугача жех Iоахарий къестар. Новкъа долхача Iулаша тоIайора дукхагIа йола цонаш, хIаьта жена тIера тха баIаш леташ бIехдора. Укх шера жа хIара ферме лоргаргдолаш вIашагIделлад, хIаьта лаьхка кхычахьа ларга жа кхувлилга мамогга кIезиг а даьд.

Совхозе Iулаш доккхий даро дукха ахча а къахьегам а кходе йиш хилийтар. Фермашка хозрасчет оттаю, хьайбашкара йоала продукташ лакхъергйолаш а тха алсамагIа доаккхаргдолаш а, из даккхарга дIабода мах кIезигбергболаш а дола кхы гIулакхаш да кхоачаш деш.

Фермо миллионаш пайда лу

„Кавказ“ яхача колхоза зоотехника нов. Шелеста доклада тIара

Лоаццача хана «Кавказ» яхача колхоза жа леладераша лоархIам боллаш толамаш даьхад, жена тIера тха даккхар лакхдаьд, продукцега дIабода мах лохбаьб. ХIанз жа леладеча фермо миллионаш пайда тел. Цхьадола хьокхамаш ераш да. 1949 шера жех колхоза 260,6 эзар сом пайда хилар, хIаьта дIададахача шера 2.282 эзар сом хилар. Жех хула пайда дегIабарах дувц укх цифраша. Нагахьа санна 8 шу хьалхагIа цхьан устагIангара боала пайда 127 сом хиннабале, дIадахача шера из бар 308 сом.

ХIара устагIангара боала пайда дегIабар хул эггара хьалха тха даккхар лакхдарца. ХIаьта тха даккхар тха чIоагIа лакхденнад. ДIадахача шера устагIан тIера оаха даьккхар 7,24 килограмм тха. 8 шера валовой тха даккхар 6,6 тоннагара 40,8 тоннага кхаьчар. Тха даккхар лакхлу цунга дIабода мах цхьан хана лох а луш. 1949 шера цхьа центнер тха доаккхаш дIадодар 200 къахьегама ди, хIаьта дIадахача шера 100 къахьегама ди мара даханзар.

Мишта вIаштIехьа баьккха ба фермера болх, малагIа гIулакхаш леладу жех боала пайда чехкка лакхбарна? — йоах дIахо нов. Шелеста, — жа леладар дегIадоагIилга юхаувзача кертерча бахьанех цхьа бахьан да жа Iаьхара дисар, кIезига Iоахарий хилар, кагий жа дIадоалаш хилар. Массанена а дика довзаш да устагIах боахама дика пайда боалаш хилар. Цкъа бахкаш шиъ, цкъаза кхоъ Iаьхар бе торлургда устагIан. БIаьсти бахкаш хилча устагIан уж пайдане гIулакхаш хилац. Цудухьа тха боахаме чIоагIа теркам тIабохийт жа Iай дахкара. Эггара хьалхарча хьокхамаша гойт из гIулакх пайдане хилар. Ераш да царех цхьадараш. ДIадахача шера бахкача хIара бIаь устагIо Iоахарий къоастадеча хана Iай дахкараша 129,6 Iаьхар белар, хIаьта бIаьсти дахкараша 100,5 Iаьхар белар. Жа Iай дахкаргдолаш тIулакх леладаро дукхагIа пайду лу, бIаьсти дахкаргдолаш леладечул. Январь бетта даь Iоахарий къоастадеча хана 32—35 килограмм дозал долаш хулар, хIаьта бIаьсти даьраш 20—28 килограмм хулар. ХьалхагIа даь Iоахарий къоастадаьчул тIехьагIа дикагIа дегIадоагIар, тIехьадаьрел.

Цхьабакъда, дIахайта дезаш да, Iай дахка жа кийчде дика кийчо е езаш хилар: жа нийса къоастаде деза, хиланза яргйоацача инвентарах, дикача а тайп-тайпарча а доакъарех, говзача кадрех Iалаш де деза, ший ханнахьа осеменени е еза.

Тха дукха даккхара тIехьа лоаттабу къовсам тхан дикал лакхъяра къовсамца бувзабенна хила беза. Цу хьакъехьа «Кавказ» яхача колхозе цхьадола хIамаш даьд. ДIадахача шера даьккха кIаьда тха 70 процент хьалхарча квартале дIаделар. Жа доагIIача тайпара дика кхабарца, тха ларгара а транспортировкан а бокъонаш лелаярца мара доаккхалургдац дика тха.

Тхах доаллача кертерча во дарех цаI да кхоачам боацаш жа во кхабар бахьан долаш чо меца, бидкъа болаш тха хилар. Доакъар кхоачам боацаш хиннача, хьаьна хьацар кхоачам боацаш е во хинача жен тха во хул. ТIоадал йолча, готтача помещене чудаьхкача жен тIа дIоахлу, Iы йоал, чIоагIал а талх цун. Помещенешка, вентиляцеца фо цIендеш хила еза. Цар новкъостал ду тха тоадарна.

— ЧIоагIа лоархIаме да жа ларгар нийса вIаштIехьа даккхар, — йоах нов. Шелеста. Биткъа а цхьатарра а чо бола тха гIожа чо эбеш бIехде йиш яц, хIана аьлча из тха химически наькъаца тоадеча хана дIакъоастабе йиш хилац из.

Докладчико йоах, вай республикан хьало 50—56 процент цIена хьоаса баргбола тха даккха торо лургья.

Тха дукхагIа даккха а цун дикал лакхъе а лоаттабеча къовсаме Iалаьмате боккха лоархIам болаш ба племенной болх. Из дарна эш дахка жа Iулаш классех къоастаде, кхета а кхеташ дикагIа дола кой къоастаде, гIулакх дика довзаш искусственни осеменени е, жега хьажара, уж леладара дикагIа йола методаш юкъе кхувла. Уж деррига гIулакхаш чакхдоахилга жа Iулаш леладеча наьха бе доал.

Нов. Шелеста дIахо ювц «Кавказ» колхоза деIаь кой леладара опыт. Цо йоах, дукхача колхозашка деIаь кой лерхI духхьал дулха, цу гIулакха лаьрхIа кхе а ду уж. Ишта гIулакх оттадар чIоагIа гIалате да. «Кавказ» колхозе деIаь кой къоастадара дукха теркам тIабохийт. 900—1000 ка болаш Iулаш вIашагIдехк. ДIаьха, диткъа тха дола кой 5—6 шера леладу боахаме. ХIанз укх сахьта тха колхозе ба цхьан шерал дукхагIа ха йолаш 2500 беIаь ка. Царна хIаранена тIера 7 а дукхагIа а килограмм тха йоакх, къахьегами доакъари кIезигагIа дIа а додаш.

— Пхи шу совгIа ха я шерал тIех даьнна деIаь кой бIарччача шера арахьа кхоабаш леладу. Дика тоаденнача деIача коша 25 градус йола шелал атта лов. Мух соцабеш йола моттигаши кIалхьарцари мара дац оаха царна.

ДеIаь кой леладар мел пайдане да гойташ дола массехк хьокхамаш яраш да. ДIадахача шера воккхагIа волча жа Iун нов. Киселева бригадага шу совгIа ха йолаш 1063 беIаь ка бар. 1060 кана тIера тха лергар. ХIара кана тIера 6,6 килограмм дика тха а даьккхар. Бригадо деррига а 7000 килограммал дукхагIа тха даьккхар, Iул леладаьр ши кхо саг мара вацар. ВоккхагIа вола жа Iу нов. Гудушаури волча кхы а дикагIа латт гIулакх. Iан тIехьа уж Iулаш доажадир хьажкIаш хьекхаьча ардаш тIа. Кхы цхьаькха чIоагтIа лоархIам болаш хIама да; Iай араха деIаь кой леладеча хана, доакъар дол-долча дIа-юха кхувла йиш хул уж, хIаьта цу гIулакхо царга дIабода къахьегам, тха а дулх а доаккхаш дIабода мах лохбу.

— Цудухьа оаха тIагIертта чIоагIа могаду деIаь кой леладар, хIана аьлча дарегIа а дика а продукци цар лундаь, — аьлар нов. Шелеста.

Дукхача даькъе тхан гIулакх шера жа кхабара дикалга хьежжа да. Жа во кхаьбача тха во хул, жа дика кхаьбача тха дукхагIа а дикагIа а хул. Иштта долча гIулакха тIехь жегара массаз а дика продукци йоаккхаш пайда ийбарна массаз а кхоачам хиллал доакъар хургдола доакъарий база хьае еза. Цу хьайбашта дикагIа дола доакъар да: кхех йолча баьций йол (люцерна, эспарцет). Цхьабакъда тхога из тайпа йол кIезига я. Тханцига дIадоладаь леладеш да аьла лаьрхIа дукхагIа магар бувлга. Из жена во доакъар да. Ка болча баьцашта юкъе дикагIа йола йол я: чумиза, суданка, рож, мукх, кIа. Уж культураш жена тоъал хургйолаш дIае еза.

1952 шера денз оаха чIоагтIа силосаца жа кхаба доладаьд. Практико хьахьекхар из чIоагIа пайдане гIулакх хилар. Силосо чIоагIа новкъостал ду тха дукхагIа даккха, даьхкача жен шура дукхагIа хилийта. ДIадаха Iа тха дIадоладелар хIара бахкача а къонача а цхьан устагIана лаьрхIа 3 центнер силос а йоллаш. Цу гIулакхо доккха новкъостал дир тхона укх шера хIара бахкача бIаь устагIана тIера лоархIаш 130 Iаьхар кхебе. Оаха хIанз ду деррига лоархIамаш да хIара устагIана лаьрхIа 3 центнер силос кийчъе. Из гIулакх леладеш тха опыто хьахьекхар, хьажкIаши гидуаргаши вIашагIъэяь кийчъяь силос жева дикагIа юаш хилар.

Iай жа дахкар толажагIа хилар

Ерригсоюзни Iилма-тоахкама института Къилбаседан Кавказа филиалеи юрта боахама экономикан Iилмайи сотрудника нов. Кузнецова доклада тIара

Грозненски шурий совхоза опытаца нов. Кузнецовс хьахьекхар, Iай даь Iоахарий дикагIа а даха дисара тешамегIа а хилар. Цо дIахо аьлар, жа Iай дахкаш хилча жена дукхагIа деза доакъар а къахьегам а, аьнна. Из да Iай дахка жа чудоахкаду моттиг а, жегеи Iоахарашкеи хьожаш дукхагIа нах а хила безилга. Цул совгIа цу гIулакха лаьрхIа еча йIайхача желаша а дукхагIа лакхъю Iоахарий деш а уж кхедеш а дIайода расходаш.

Из иштта дале а, шин шера леладаьча Грозненски шурий совхоза опыто хьахьекхар, Iай жа дахкийташ ю расходаш Iоахарий дукхагIа хиларцеи царех дикагIа пайда баларцеи юхаметта этта ца Iеш, пайда а хулаш цIаяхьаш хилар. Масала, 1957 шера хиннача хьокхамаша гойт, Iай Iоахарий дар 8 соми 67 кепиги дезагIа хилар. Цхьабакъда из мах массехказа дукхагIа цIабаь Iай баь Iаьхар дулха а тхана а хьакъехьа бIаьсти баьчул 60—70 сом безагIа хиларца. Цул совгIа хьалха хьахула Iоахарий леладара из керда метод дикагIа йовзарца царга дIадодар лохлургда.

ЛоархIаме да, йоах нов. Кузнецовс, Iай бахкача устагIангара боала пайда лоархIам боллаш лакхлуш хилар белгалдаккхар. ДIадахача шера Грозненски шурий совхозерча воккхагIа волча жа Iун нов. Герасименко бригаде хIара Iай бахкача устагIо бIаьсти бахкачул 77 соми 68 кепиги дукхагIа пайда белар. Даьча лоархIамаша хьахьокхачох, дахка деррига жа Iай дахкарга дахаро совхозага хIара шера 750—800 Iаьхар а кхоачийтаргба, жа леладарах боала пайда 350—400 эзар сомага кхоачаш лакх а лургба.

Замечанеши предложенеши

ДукхагIа тха даккхарна

Наурски района Ленина цIерахча колхоза председатела нов. ВАСИЛИХИНА къамаьлацара.

Наурски района Ленина цIерахча колхозе 39 эзар устагIа ба. Шергара шерга дебаш латт диткъа тха дола жа, лакхлуш латт цар продуктивность. 1954 шера колхозо хIара устагIанна тIера 3,095 грамм тха даьккхадале, укх шера 5640 грамм даьккхад. Цу хана чу деррига тха даккхар 775 центнерага кхоачаш лакхденнад. ХIанзлехьа ийцаб колхозо паччахьалкхенна тха дIадалараха дохкарахи 6,5 миллион сом пайда. Жа леладераша хIанзлехьа кхоачашъяьй паччахьалкхенна тха дIадалареи дохкареи план, хIаьта планал совгIа дуккха тха кхы тIа дIалургдолаш а ба. ДикагIа долча боахамий опыт хьаэцара гIулакх деш я правлени хIанз.

Иштта латташ из болх бале а, кхоачам боаца гIулакхаш а да колхоза балхаца. Укхаза къаьгга тIехьадиса да Iоахарий дикагIча методах хьалкхеделга — жа Iай дахкаргдола болх вIаштIехьабаккхар. Дуккха я механизаци янза балха процессаш. ГIувнашкара хий тIадоаккхаш йола механизмаш йолаш я республике, бакъда колхозага-м яц уж хIанз а. ВIаштIехьадаккха дезаш дар Грозннерча промышленни предприятешка уж хьаелтеи жа леладераш царца Iалашбелгеи.

Кхыча республикашкеи областашкеи хьаеш я эрза аьргаш. Эрз, вай республике шортта ба, бакъда, цунах дуккхача маьха йола из гIишлоний материал—аьргаш еш яц. Махулла сихагIа вIаштIехьадаккха дезаш да уж хьаелга.

Жа леладара балхах йола экономически конференци.
Сурта тIа: Конференце дакъа лоацараш Грозненски фух долча жега хьожаш боахк.

В. Байдалова сурт.

Жа Iай дахкаргдола гIулакх вIаштIехьадаккхарна

Шелковски района Сталина цIерахча колхоза председатела нов. МЛАТКОВСКЕ къамаьлацара.

Шелковски района, Сталина цIерахча колхоза жа леладераша шергара шерга дикагIа пайда эц шоашка дIаденнача лаьттаех. 1955 шера лаьттан хIара бIаь гектара лаьрхIача 234 килограмм тха даьккхадарцига, хIаьта, 1956 шера 440 килограмм даьккхад. ХIанз цу боахама доалахьа 50 эзар устагIа ба, хIаьта, 1965 шера 68 эзар хургба уж. Цхьабакъда, цар продуктивность хIанза а лоха я. Цудухьа жа леладераша дуккха къахьег жен фу тоаде гIерташ. ЛаьрхIа да, жен тайпа тоадарна, лаккха продуктивность йолча племенной жах ши-кхо Iул доладелга.

Дуккха тха дуллаш долча жен тайпаш доладарна боккха лоархIам болаш да переяркаши, Iай жа дахкилга Iалашдари. Сталина цIерахча колхоза жа кIезига тха дуллаш хилара бахьан да, дукхагIча даькъе, эсала йолча яркашта осеменени еш хилар. Фуна лаьрхIача Iулашца переяркаш йита еза.

Жа Iай дахкар дика гIулакх да. Бакъда, из вIаштIехьадаккха дукха къахьега деза. Цудухьа оттае а, цул тIехьагIа кхоачашъе а еза, жа Iай дахкар Iалашдергдолча балха план.

Сталина цIерахча колхоза жа леладераша диккача маьха инициатива йолаяьй. Цар лаьрхIад духхьал чабаний бригадий низаццa, хIара бригадо 40—50 тонн йол хьаккхеи из, жево Iа доаккхача моттигашка тIаозеи. Цу гIулакхо дика тIехьале лу хIанззехьа а. Нов. Еремина бригаде хIанззехьа а дикача аьла 30 тоннах аргIаш даьд. Колхоза жа леладераша доладаь из гIулакх шерра доаржаде мегаргдолаш да.

Колхоза даьгIенашкеи цонашкеи гуча дувлаш да, пайдана йола баьцаш тIехь-тIехьагIа кIезиглуши, зене йола баьцаш дукхагIа хулаши латтилга. Из хул хадданза даьгIенехи цонехи пайда эцаш хьайбаш доажадеш хиларца пайдана йола баьцаш хьайбаша юъа а юъаш, зене яраш юсаш хиларах. Геттара пайдане хургдар цонашкеи дIаьгIенашкеи аьла лаьрхIа гурахьа рож дийча. Колхоза опыто хьалхьокх, из культура дIайийначул тIехьагIа зе деш йола баьцаш кIезиглуш хилар. Цу тIа гурахьа дувча рожах шийх а хул эггара дикагIа йола йол.

Iулаш доккхийгIа хилар зене дац

Каргалински райисполкома хьайбай боахама отдела инспектора нов. Эсмухамбетова къамаьлацара.

Iулий доккхали зIамигали дувцар керда гIулакх дац. Чабаний бригадаш вIашагIа а тохаш йоккхий яра опыто хьахьокх, Iулцара жа 1000—1100 устагIага кхаьчад аьнна царна зе хулаш ца хилар. Академика Ивановс, 1200—1500 устагIа бола Iулаш тоъал доккхий доацаш лийрхIад.

Каргалински района «ЦIе ахархо» яхача колхоза лакхехьарча чабана Мамбетов Iаьлас лелабеш 1350 устагIа бар дахача шера, царех хIаране 5,3 килограмм тха диллар. Цу колхоза лакхехьарча чабанага Кирашвилега бар 816 устагIа, хIаьта а, цар хIаране 4 килограмм тха мара дилланзар.

Къахьегам вIашагIболларна дикагIа тIаэца мегаргйола форма я, бригадаш вIашагIа а тохаш, 5—6 саг хургволаш уж йоккхийгIа яри дахкаш долча жен шишша Iул хиллал жа царга дIадалари. ХIанз Каргалински районе дахкача жен 35 Iул да, царга Iай а аьхки а хьожаш га 140 саг. Чабаний бригадаш йоккхийгIа йича царех 35 саг мукъа варгвар кхыча балхашта. Из гIулакх къаьстта лоархIаме да кIезига болхлой болча колхозашта.

Хаддаш болх бер коллектив я

«Шелковски» племсовхоза лакхехьарча чабана къамаьлацара.

ДIадахача Iай тха жа Iула еррига а 5 тонн аьла мара юаянзар. ХIаьта а, жево дика Iоахирий а дир, хIанзалца цхьаккхе бенна а бац царех.

Цу гIулакха дикка лоархIам болаш да цхьа хIама. Жа дахка дезденнача тIеххьарча бетта оаха лакхача моттигашка доажадац уж. Цу гIулакха жа ца а доажадеш, хьалххехьа денз лохагIа йола моттигаш ют оаха. ТIаккха жа остдувлац, хIана аьлча, лакхача довкъаштеи урхенаштеи тIадувла дезац цар. Укх шера оаха болх дика вIашагIболларах, хьалха хинначул Iоахарий тIехьа долча жега воалла ши саг кIезигагIа волаш болх бир оаха, цо дикка ахча кходайтар. Бакъда, Iоахарий дикагIа дегIадарна эшаш да, цар Iулаш 70—100 кхоачаш а, кхы доккхагIа а дар. ТIаккха Iоахарашка Iулех леланаш дукхагIа ха яккхийта а, доккхагIа долча Iулашка уж лелийта а йиш хургъя.

ДикагIа терко еш бригадан коллектив вIашагIтохар а, жа леладеш бола къона болхлой дог ца эккхаш цу балхаца Iомабар а да берригача чабанашка ала тха безам бар. Дицдала йиш яц цхьан чабано хIама а дердоацилга. Хаддаш болх бер бригада, коллектив я.

Грозненски фух дола жа лакха продуктивность йолаш да

«Червленные буруны» яхача совхоза директора нов. КРОПОВНИЦКЕ даьча къамаьлацара.

Диткъа тха долча грозненски фун жа дуккхача республикашка, краяшка, областашка да вай мехка хIанз. Советски Союзе хIанз миллионал совгIа да уж жа. «Червленные буруны» яха уж жа доладаь йола совхоз кхы тIа а уж дебадеш, цар дикал лакхъеш я. Укх шера хIара устагIанна тIера 9,025 грамм тха даьккхад. Из, совхоз йиллача денз эггара дукхагIа даьккха тха да. ХIара бахкаш болча 100 жийна сих 120 Iаьхар баьб совхозе, хIаьта лаьттан хIара 100 гектара лаьрхIача 530 килограмм тха а даьккхад. Жацара болх беш волча хIара болхлочун сих лаьрхIача, шера 40 эзар сома пайда эц совхозо.

Цхьаькха гIулакх а да жен грозненски фу Iалаьмате дукха мах болаш хилар хьахьокхаш. Дийнача жен бIаь килограмма лаьрхIача хул: грозненски тайпах 6200 грамм, ставропольски тайпах 4750 грамм, алтайски тайпах 4300 грамм цIена тха.

Бакъда, цу жех мел боалла пайда хьаэцарна эшаш я дика квалификаци йола кадраш. МоллагIаш уж дале а, хьайбашта де деза гIулакх тайп-тайпара хул, хIаьта из гIулакх бокъонца де харна эш, моллагIа бола жа леладу болхлой а боацаш, къаьстта цхьа болх бола нах: Iоахарий кхедеш, дахкача жага хьожаш, кошка хьожаш, иштта кхы дIахо а. Оаха иштта цхьаболх болаш кийчбу тхоай болхлой, оаха яхар дойя кхыбараша а дергда из гIулакх.

ХIанз «Шелковски» совхозе болча бесса, 5 эзар беIаь ка племенной совхозе лелабар бакъахьа гIулакх дац. ДаьгIенех иштта пайда эцарах овсарал хилац. Переяркаш йита еза, шоай 2 шу даьлча тха диллара хьакъехьеи, кхо шу даьлча дулх диллара хьакъехьеи уж дегIайоагIаш хиларах.

Жа даIара керда метод

Ветеренарни Iилма-тохкама станцен воккхагIча сотрудника нов. МОЧАЛОВСКЕ къамаьлацара.

Жа леладеча боахама боккха лоархIам болаш да, калгаш доIа ца а доIаш, фуна пайдана доацаш уж деш йола керда метод балха юкъе йоалаяр. Цу тайпарча коша дукхагIа тха а лу, дикагIа дегIа а доагIа уж. Из керда метод кхоачашъе атта а я, цун тIехьаленах кхерам боацаш Iай а аьхки а лелае йиш йолаш а я.

Лакхача моттигашка жа доажадар пайдане да

Наурски района «ЦIе байракх» яхача колхоза жа леладеча ферман заведующе нов. НЕСТЕРЕНКО къамаьлацара.

Iоахарий а жа а ца доврна боккха лоархIам болаш да, йIайхача хана уж Iийне латтаргдолаш кхоалленаш елга. Бакъда, ховши тоъам хиллали е еза уж, Доккхача жа Iула зIамига кхоалле яр зене да. Жа кхотаденна а доахкаш, теIадеш Iоахарий доадергда цар. Дахача шера тха цхьан бригаде яьр 200 устагIанна лаьрхIа кхоалле, дIакIаллехкаш хиннараш 1400 устагIа бар. Из бахьан долаш дикка жа къаьстар.

Цу хана со а вар чабан. Са вIалла а яцар кхоалле. Цу гIулакхо хадданза жега хьежа везаши, йIайхача хана уж массаза а лакхача моттигашка дукхагIа фо кхетаргдолаш леладе дезаши декхар тIадуллар сона. Сезон жа ца къасташ дIайихьар оаха. Цхьацца хIамаш бахьан долаш кхоалленаш йоацча чабанашка аз аргдола дош да, массаза а лохача моттигашка хулача гIувнашта юхе жа дукха ца а лоаттадеш, лакхагIа йолча моттигашка Iулаш кхувлар.

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГIУВ

ИДРИСОВ САIИЙТ

Ког бай бIаьсти

Баьццара даьре чокхи дийха,
БIайхача малхо сийрда яьккха,
Лаьтто йийха, оаха йийха,
ЙоагIа хьо бIаьсти, дог
гIоздаьккха.

ДIаьхача Iано яьха ерзан,
Шийлча миха духьал ийтта,
Хи чу лаьтта когаш берзан,
Латт шо, гаьнаш, цIокаш
ийттIа..

ДогIа, хьо камаьрша делха,
Нанас бер мо, лаьтта хьаьсте!
БIоахлуш латтача хьай маьлхе
Доахаде тхо, ког бай бIаьсти.

ГIаьнаш, шо листагI тIадувла!
Нокхрий, зизашкахьа леста!
Ткъамаш дIаьхагI доаржош
йола,
Дуне лувчо, ког бай бIаьсти!

ДЖ. ЯНДИЕВ

Дог гIоздаьккха

Тахан са дог гIоздаьккха,
Сийрда яьккха са уйла,
КIай оалхазар мо гIетта,
Духьал йоагIа сона Iуйра.

— ТIехьа ма виса, чехкле кога,
Лоамаш кхайкош илли деко.
Iа дунен тIа ца даьр дац хьа,—
Йоах сога детталуча дего.

Хьаькъалца доацаш мел
леладаьраш
Наькъ тIара дIакховса,
дIадаха,—
ГIулакхаца доацаш мел
леладаьраш
Хьайца доацаш тахан ваха,—
Йоах сога са гIозъяьннача
уйло.

Тахан са дог гIоздаьккха,
Сийрдаяьккха са уйла,
КIай оалхазар мо гIетта,
Духьал йоагIа сона Iуйра.

ХЬ. ОСМИЕВ

ПаргIата воал со...

ГIайгIано дог лаьца,
Са хьувза са даьлча,
Керахьа ша билла
Са дикъа сай даьлча,
Пушкина из томилг
ДIакхайда хьаийце,
Сутарча бIаргашца
Деша ма хов со.

КIоажамо тIаэца
Моакхаза сий санна,
Цун цIена могIараш
Са дего хьаийцча,
ГIайгIано дог хийце,
Керара ша лаьле,
Дуне сийрда даьле,
ПаргIата воал со.

ЯХЬЪЯ ОСМИЕВ

Базоркин Идрисага

(Цун «ТIахьехам» яхача повестах)

Халча хана хиннар дувцаш,
Даьй къонахчул Iа ма гойт.
Хьа «ТIахьехам» оаха ешаш,
Тхой даьйх доаккхал тхога
дейт,
Йизза йолча реализмо
Нийса наькъаш хьалха дехк.
Iа язъяьча «ТIахьехамо»
Дика уйла дег чу ехк.
Элберда мо денал гойташ,
Мукъле лийхай оаш, са даьй,
Харц заманна духьал латташ,
Майра къийса ба гIалгIай.

Хьа дешо тхоай дог гIоздаккхар
Оаха хIамах хувцаргдац,
Наьха дег чу цун чудолар
Са дешашта ала хац.
Идрис, яздел, яздел цхьаькха
ГIалгIай къаман историех.
Серго вувцал тхона тIаккха,
Из вай доттагI хиларах.
Халча хана хиннар дувцаш,
Даьй къонахчул Iа ма гойт.
Хьа «ТIахьехам» оаха ешаш,
Тхоай даьйх доаккхал тхога
дейт.

Ю. ЧАХКИЕВ

Са вахар

Йизза йода йIайха къонал,
Дог массаз а къона латташ,
Вахарцара эц аз морзал,
ГIа хьаккхашта, байга боахаш
Даькъал дакъа хиннад
сога
Укх дунен чухь кхаьча
хиннар —
Дезчох ца кхувш, везац
хьега,
ГIайгIа йоацаш да са
вахар.
Кхоана диках хургья яхаш,
Харц кхоаненга са Iехойташ,
Се аз айса, даьша санна,
Iехо везац цхьаккха денна.
Октябро ше бокъо яьккха,
Хьалкхийнав со иразаца
Безаргхуле, са га даккха
Овттаргба миллионашца.
Бокъо йоацар цхьаккха тайпа
Са дог-сина тIа ца оттош
Я Советски бокъон зама,
ПаргIато ше йизза лоаттош.
Дега мел дезачох кхийна,
Мерза чам буъ аз вахарца.
Малх хьож сийрдагI хIара
денна,

Тоалу вахар безамаца.
Дода вахар ираз телаш,
Дехка сона сийрда наькъаш.
Хет-кха ха а чехка йодаш,
БIаьхха — бIаьха гIа а боахаш.
Букар йийрза, кIай модж
уллаш
Мордаш хеба, гIадж а
лувзаш,
«АргIа са я», яхаш майрра,
Шийла къоанал йоалуц
ларрах.
Даиман цIи йоврг а йоацаш
Наьха дег чухь езаш яхар,
Даиман сайх пайда бувлаш
Наха хилар — сона дезар,—
Фордал кхесса кхера
хинна,
Воврг ма вац со, лар а
йоацаш,
Сигал бовш боа седкъа
санна,
Зийхьа йоврвьяц са син
уйлаш.
Сай уйлаша лоха жовхьар
Хьона лургда аз, са Даьхе.
ВоIагара хьайна доагIар
Iа дIадеха согар хийцце.

ПЛИЕВ АХЬМАД

Дер дайнар

Болх берашца хьо ца хилча,
Дешарашца хьо ца хилча,
Хийра ва хьо нийсархошта.
Аьхки Iийне вагIа лайча,
Iай хьо кхуврче теIаш хилча,
Дегаз ва хьо дезалхошта.

Даар-дувхар дикагI дийзча,
Балха бIагIар хьежаш хилча,
Iелургвац хьо ка ца техча.
Киса шай-кай йоацаш висча,
ТIерча гIирса тиш а велча,
Дег чу йос хьа бIеха уйла.

ГАНИЖЕВ IАЬЛА

Джамила Бухиред

Дийнахь, бийсан ва Джамила,
Хьох дог лазаш воахалац,
Дегчу баьде боага ала
Сийрда цкъа ца баьлча Iац.
Алжира йоI хьо йицъенна
Со дуненча леларгвац,
МоастагIашка йийта аьнна
Царна кIал хьо ютаргьяц!
Хьога нах ба хьежаш фийла
Мехка сийле йола йоI,

Ва Джамила, ва Джамила,
Алжирера майра йоI!
Деза моаршал лу аз хьона
Алжира сий даьккхандаь.
«Мукъа яккха,— я из къона»
Яхаш мохк а боландаь!
Дийнахь, бийсан, ва Джамила
Хьох дог лазаш воахалац,
Нийсхо йоацаш хьоца лелар,
ДIа ца аьлча дог са лаз!

АМИР ПЛИЕВ

Бутт

Беттал бийсан сигал къегаш
Сийрда лир доа седкъий да.
Сигал гIолла белакъежаш
Шортта бодаш бутт а ба.

Цкъаза духьал яьле морхаш
Бийсан боадо лаьтта лу.
ТIаккха гуча ийкхе белаш
Бетто сердал мохкаю.

С. ОЗИЕВ

БIаьсти

Дерриг дуне
Хоздаь йоагIа
Дега еза бIаьсти,
Цунцар безам
ДегIал боагIа
Дог а са а хьаьсте.

Берриг кхоллам
Хувцабенна,
Дийнлуш, хозлуш боагIа,
Дийна мелдар
Эргадаьнна,
Делакъежаш доагIа,

Адам, оалхазар,
Хьайба, нIана,
Зунгат, кIормац, лаьтта.
КIордадаь да
ДIаьхач Iанна
Iоткъама кIал лаьтта.

Хало Iайшаьр
ГIоз ма воалий
Шийга оатто кхаьчча.
Берриг кхоллам
Хозлий, тоалий
ДIаотт бIаьсти яьлча.

Хьажал, хьунаш
Боса, ара
Баьццар дувхар шершош,
Бешамаш а
Тайп-тайпара
Зизай бесаш лепош,

Нокхар-мозий —
БIаьстан хьаьший
Зизай даьгIе зувзаш,
Ше-ше дукхагI
Меза качилг
Диза гIерташ хьувзаш.

Оалхазараш а
Бешамашка
ГIаддахарца декаш,
Шоай хургйолча
КIоригашта
Ашараш а лекхаш.

Адам дода,
ДIайха барцкъа
Дайгачунца хийцаь,
Балам хьебеш,
Хьаьнал рузкъа
Даккха хьатIаийцаь.

Даькъал хилда
Хьаьнал вахар
ТIом юкъе а боацаш,
Вай Советий
Мехка дезар,
Къамаш паргIат доалаш.

Дерриг дуне
Хоздаь йоагIа
Дега еза бIаьсти,
Машар, вахар
Кхайкош чIоагIа
Йола дог а хьаьсте!

КАПИТОН ЧАХКИЕВ

Нана-Наьсаре

Са даьй боахка,
Со хьалкхеваь
Наьна мохк.
Даим денал
Сона тийнна
Са даьй мохк!
Тахан
Аз а
Назманч хинна
Хьох дег чура или оал.
Дега диках йола уйла
Са хьох йоалл.

Мичча мехка со вар аьнна
Хьа бешамаш,
Лоаман шовдаш
Даим сона духьал латт.
Нагахь хьа воI ца хилча а
Хьаьнал хург ма бацар сона
Хьо ца хоастош менна кад.

БIаьстан малх мо
Лепаш да хьа вахар:
Сийрда, овсаре..
ГIелал-Iазап дукха лайна,
Дукха моастагIчунца къийса,
Октябраца кана яьнна
Сийлахь Нана-Наьсаре.

Миччахь хинна
Се цIавеча,
Са даьй лаьтта!
Со ваь лаьтта!
Нанна мара цIаккха айса
Бокхаш боаца боча барт
Боах аз хьона
Гора гIойя,
ДегIал дайя
Дега гарт.

Даьша цIеца мукъа даьккха,
Тха хьоцаро хьаьндаь лаьтта,
Сай илеца хьо гIоздаккха
Аз а хьона къахьийгаьд.
Мехкаш дукха да хьо боацаш,
Сона довзаш,
Дегаь дезаш,
Бакъда,
Яц са хьол бочагIа
Лаьттан букъ тIа
Цхьаккха кIаьд,
Са даьй боахка,
Со хьалкхеваь
наьна мохк.
Даим денал
Сона тийнна
Са даьй мохк!

Х-Б. МУТАЛИЕВ

Кунтий пхьа

(Йистедоалар)

Кунтий цIаккха дог ца хьоасташ,
Яй хьаоттар зизай бIаьсти,
Нах дIахьовзар шоай къахьега.
Кунтий везар, нахах къаьсте,
Лелаш барех къайлагI хьега.
Бакъда, мегий даар доацаш,
Дувхар ца дийхача далац.
Хьа ца дича, уж дерригаш
Дала тховнах Iочутувсац.
МассагI доссар дег чу, вагIаш,
Духьал уттар тиркал дехье.
Хьарамленна гаьна латташ
Хьаена яр цар даьй тIехье.
Цудухь вар из къоал дIатетташ,
Юрта мел волчоа из гора:
Маьршша коа тIар ший беш оахаш,
Кунтас топ ги йоаллайора.
Бакъда, доацаш мегий даар,
Верзан ваьнна йиш яц лела!
Юртар хьожош, моллаш бацар
Доацар кхахьа декхарийла.
Боацал-те из бокха бала!
Леладаьчоа цун дар ховргда.
Да са лоацца цунах ала:
Вайгар къонгий баркал хилда
Цу балех вай даьхачарна,
Дохкаме дар оаташ, оаташ,
Къахьегарий бокъо йоахаш,
Йодаш йолча вай Партена!
Пхьа ца баьлча а, валлал гIерташ,
Къарс-къап яхаш, кер ца бузаш,
Хала юар гIалгIай сискал.
Царна шоашта йолаш зехьа,
Енайий а алалехьа,
Хьиде йодар цар из къонал.
Дунен морзлон чам ца буаш,
Лоамаш мара ца гуш бIарга,
Денош ихар, идар шераш,
Дега-гIоз ца кхоачаш царга.
Са хилале, тоъал хьалха,
Боадах ше хьалкхоачаргволаш,
Ара ваьлар хьунагI ваха
Цхьан бус Кунта. Юртах воалаш
Хийтар цхьа боад яйча санна,—
Цун говр йодар наькъа йортах.
ТаIаь хьежча, тIаккха цунна
Хаьдда саг тарвелар цунах.
Сакхийр; гIулакх дацар меттахь.
Юхаэза, говр цо лаьтIийр.
Шек веце а, теша дагахь,
Iо а табаь, хьежаш ваьгIар.
Саг вар. Кхоъ, виъ хила мегар.
Патрон еллар топа юхье.
Гуш цу хана Кунта вацар
Шийй са мара—тахне, тIехье.
Нагахь лахьта шера дале,
Лахьта дезар дIавалийта;
Ма лувцал оаш цунна кIийле,
Мискка десга из вахийта!
Беттал йоаца баьде бийса,
Iоажал санна, унзар хетар.
Хаьдар хьанна тоалу нийса,
Аьнна, Кунтас топ йожийтар.
Вокхар тохалехьа юха,
Ер ворданна ийккхар гаьна.
Йолаелар топаш сихха
Къарлуш воацча вай Кунтийна.
Цу бус, чувхош цар топаша,
Сатассале, вахха Кунта
ДоттагI волча кхаьчар маьрша
Лоалах уллаш йолча юрта.
Мурад-дукъагI десгар воагIаш,
Чам мел болчул чамегI йолаш,
Еккъа йиаь хважкIий сискал,—
МассагI да уж дага аха,
Тахан юха а хьалха даха,
Кач кхихьаьраш гIелал, мискал!
Пхьено Кунта кIаьдвар аьлча,—
Къонал цунах кхензар цIаккха.

Пхьа цох боаллаш цхьанна элчан
Низ ца кхаьчар цох из ваккха.
Оттаргдац вай цунах кхарда,
Айса йиц аз цунах тамаш.
Дахаш-текъаш вай ма хилда
Цалов къинош воаех хьерчаш!
Цул тIехьагI а лаьцар кIийле,
Кунта кхозза вувчар ваьннав.
Шовзткъа шера пхьено, къело
Вуаш ер укх хане венав.
Бакъда, мехка юкъар моастагI
Тахан вена хьаэттача,
Цхьа кулг доацар, лелхар астагI
Герз бе делла дIахьайзача,—
Iеваланзар, ваьлар ара,
Къонийр мурьенна ший къоанал,
«Хургдий хьона валар мара»,—
Яхаш кхайкар къаьна денал.
Цудухь из ва лоаман къонгаш
МоастагIчунах латаш болчча.
Саьнгар чухьа теIаш, теIаш,
Из дIахьалха вала велча,
Цкъарачоа из лоацавелар,—
Иштта хилац наггахь мара.
Шовзткъа шера ше цох иддар
Топ бе IотIахьежар тIера.
Тоам-тем шун дегашта хилба,
Тахан мехка бокъо йоаккхаш,
Наьха кхоардам оаш ма болба,
ВIаьшдухьал шоаш латташ долаш!
ТIера IотIахьежаш вола
ХIарам-даь пхьа лаха безар —
Дегах хинна боага ала,
Шийй маьречоа IотIахьежар.
ТIера IотIахьежа довхо
Базара ше вена вацар,
Аьттув болча Кунта вовха
Духьал ена боси яцар.
Кунтас топ Iокхессар тIаккха,
Аьтта кулг цо дIадахийтар,
Берзан баькха къаьна накха,
Довхочунга вувхьаш аьлар:
— Тахан, бирсача укх дийнахь,
Нанас хьийкхаь шура санна,
Къайле йоацаш, цIенча дагахь,
Сай цIий хьаьнал дувц аз хьона!..—
Цкъа сенвелар Кунтий довхо,
Вувлавелча санна висар,—
Бос хувцалуш, тIехьагI дIахо
Дувца доацаш, хадаш аьлар:
— Хала да-дац хIанз вай аьлча,
Из дош са дег чура далац.
Мехка моастагI бIаргавайча,
Тахан са кулг хьона айлац!...
Вай маьреш ба дIарабараш,—
Аьнна, моастагIашкахь хьежар,—
Царга доахк вай эзар пхьенаш,
Эзар бала бессаб царгар.
БагIаргбац уж кхы вай Iувдаш,
Цхьенаш лехаргда вай царна...
Ер къонахий болаш тешаш,
Тахан даь цIий дут аз хьона!...
Кхийча денз хьа сийрда бIаргаш
КIезга дийлхаь вола Кунте
Вийлхар, бер мо, хий Iолегаш
Молхах доагаш долча лаьтта.
Да вийнача маьречунга
Дувцаш хулар шалтай меттал.
Хозаш дацар машар белта,
ВоI хилацар кIийле лувццал,
Шийй тебарца цо сакхухьар
Цу маьречун фух баьннарий.
ТIанийсбелча, юкъе оттар
Iаьржа къемат, доккха гIири,
Наьха кер чу оттар бала,
Берий юхь тIар ираз додар.
Дийнахь коа тIа аравала
Бокъо йоацаш массагI вусар!

ТIахьехам

И. БАЗОРКИН.

(ДIахододар)

XII.

Буро тIара боагIача боккхача новкъа гонахьа ха деш говра баьреш а болаш, бийсана сахиллалца Уварова беша Iочуухаш латтар патронех, йоккхийча топий пхорчех, герзех етта йола вордаш. Йоалаеш латтар йоккхий топаш. Дукъа дахка Iаманза долча, тIабагIаш леладаьча доша тувсалуш каетташ лолараш тедар. Цу массадолча тIехьа шорттигара боларах йоагIаш фургонаш яр. Ферташ тIа а тайса цар тIа дадар Буро тIа баьча тIемах байнарий декъий.

ГIайгIане кортош чу а даха, царна тIехьа - тIехьа бар гаргара нах а доттагIий а.

Мочкъи-юртах Iачуволлача уллача тIаьх а яьнна, Уварова беша йIоаххала вордаш тIехйоалача хана, сийленна этта ха санна, уж тIаэцаш а накъайоахаш а хилар хьалхе а Iоккхаьча латта, хIанз революционни наьха доалахьа йирзаь йола, яьха йоалаьь йоккхий топаш.

ШоллагIа бийса яр Элберд говра тIа вагIа.

Лоаман дукъагIа урагIа бодар никъ. Шинна а оагIорахьа листа хьу яр. ЧIормаяьннача гаьнаш тIа соцаделар тамаш йолаш Iайна улла лоа, кIал гIолла дIаболхача наха хIанзхIанз IотIа ма кхетий аьнна а хетадолийташ тIаохкалора хений йоккхий ткъовронаш.

Бетто сийрда боахача новкъа йоккхача урхенах тIайолхар говраш, дохк санна, тIера Iы а гIетташ. ХIара гола массаза тох шоаш баьча, баьхача юрта гаргагIа хулар укхаза гIолла цIаккха а кхы никъ хьоргбоаца фургонаш тIа бадараш.

Лакхача попа хена тIара гIатта а гIетта, тата доацаш наькъал дехьа ийккхар йоккха бов... Гаьннара хьахезар чIоагIа дега цатоам боаккхаш цо еш йола Iнмадаш. Вордай узам, ланний таташ. Геттара бIаьхбенна боагIар декъий дахьаш боагIараш, хIаьта царех хьалхара бараш хьалла лакхе гIолла хIанзолехь а бIаргкъайла баьннабар цхьа лоаман тарх юкъе а енна.

Юхасецаь берригаш а шийла хьалха а боввлийта, массарел а тIехьа воагIар Элберд.

— Массаз а наха шоайла тIемаш деш, цаI шоллагIчун дог дохаде, иразах вакхха гIерташ, хIана долтеш ер дуне селла даькъаза вIашагIделла? — яхаш уйла йора цо.

Хьалхарча хана хиннача тIемаех боккхийча наха дувцача хабарашка ладувгIача хана Элбердийна моттар, ше а ший нийсархоша а сатийнна къахьегаргдолаш йола ха, дечох чам бенна, кхыметтел ираз а гучадоагIаш шоаш бахаргбола ха шоашка кхоачаргья, аьнна.

Цхьабакъда, хьагучох, хIанзарчоа кхоачаш хила хьаьха дацар цунна меттар. Кхоачаш мекх а хьарцалехьа, деладеннача цIенача дегаца ше тIанийцаь вахар довза а довзалехьа, доккха хIама тIаккхаьчар цунна — дег тIа дера шийна хийттачох шеквалар качъера сагото, юкъе ээар. маца а мича а болабелар ца ховш, юхасоцабергбар малав ца ховш наха юкъе эттача къовсамо...

Бера хана денз хезаь вар из, дика къонахий бувцаш наха ду къамаьлаш. Селла сийле йола цIи наха сагах фу дича тулл кхетаде гIертар из. ХIаьта хIанз, кхохкаденна тIадаьхкача гIулакхаша хало ла езача новкъа къахетам боаццаш ше чуозаваьча хана цо кхетадир — наха хьалхара ший са дIадала дезе а кийча волчох, цIаккха а шек ца воалаш, наьха ираза этта латтачох лоархI виззаь къонаха. Из цIи яккхарна воккха турпал хила ца везилга кхетадир цо. Цхьабакъда, цунна иштта бIаргадайра, наха дукха безаши «виззаь къонаха яха из йоккха цIи шоаех дIаяха болча нахагара дар атта гIулакх доацилга!..

Дукъа кIал баьлар. Сатессар. Хьу тIехьа йисар. Шоай кIайча кхолларца гобаькка лоамаш а латташ, хьагучадаьлар шера къух. Чаьтар техача санна, лаьтта хьеладаь дижаь уллар сира дохк.

Массаз а баьццара босс болаш, укхаза доккхийча тIош тIа гIолла нхаь хий хIанз баьде а, цхьаь-цаI дог хьаста телгIе йоацаш а хеталора.

Городе хиннар снйссаре а хьахезаьдар юрта. Гаргар нахи доттагIийн цу деношка дукъал тIехьашка нийсбеннача наьха дегашта йоккха човьяр цу хабараша. Цудухьа хIанз, кхоачаш са сийрда а далалехьа, юрта йисте арахьа гулвенна вар цу юрта мел вола саг.

Кхалнах, маIача нахаца боацаш, шоайла латтар. Йоккхий Iаьржа моашош а тохкаш, когаш тIа цхьалха шийла маьчеш а ювхаш бар уж. Цу маьчех чакхъювла лаьттара шелал, тIехкаш тIа гIолла урагI а ухаш, дегашка кхоачар.

ГIоа тIайилла яьнна кийнаш а тохкаш, кхаькхий кетараш а ювхаш, лоацабелча санна, карта юхе Iохайша багIар боккхий нах. Гув болчча гIолла дIабода никъ царна гуча хилийтар духьа, эгIа-магIа а баьнна латтар къонахийи кагий нахи. Хайша багIараштa юккъе вагIар Керам.

Наха мо мара, ший къонгех хиннар фуд ца ховш вале а, хIаьта а дагара хойташ вацар Керам.

Керда хабар да аьнна бахийтача кагийча нахах юхакхаьча цхьаь-цаI саг вацар.

Наьха сахьувзилга сов а даьле, цкъаза ха оттар вонна са аькх а ухаш, цхьаккха Iимад йоацаш массаварг а лоацалийя.

Эггара тIехьа а гувна тIехьашкара хьагуча яьлар хьалхара ворда. Цунна тIеххьа-тIехьа йоагIар вожаш а. КIезига сабар даьчул тIехьагIа вордаш тIареи говраш тIареи Iо а баьнна, гIаш болабелар берригаш а.

ТIаккха массане а кхетадир царга декъий хилар.

Кхалнаха юкъерча цхьанне чIоагIа ахI аьлар. Йиш ехха мухь баьлар цхьаннега...

— ХIанз ираз ма дайри... Айя, хIанз фу дергдол вай!..

Цу гIараша дог эттIадора.

— Совцийта уж гIараш!.. — шиш боллаш аьлар. Кермас. ХIа аьнна цун багах из доаллашехь а кхалнаха дIатIавахар ши къонах, Шоай дагахь деце а, шиш бола кеп а оттаяь, цар а совца аьлар кхалнахага.

— Эхь хетаций шоана, — аьлар царех цхьанне, — дIахьажал мишта латт Гози. Кхоъ воI хиннав шоана цун цига, хIаьта царех фу хиннад ховш саг а вац... — Кхалнах халла са а теха сайццар.

Мехкарий шоаш къаьстта латтар. Iочуэзза тиллача корталеца ший баха босс къайла а боахаш, тувлаенна саг санна, боарам боаццаш боккхача балийца сахьувзаш доага ший бIаргаш кIирдаь наькъагахьа кхоабаш яр Салимат, гаьнара цу новкъэ гуш болча нахага хьежаш.

«Мичав... мичав... Из мичав?»... — увттар цун дег тIа.

Марем а укхаза яр. Цкъа яйя йоIа мархIа экккхаш тIаккха юха а хьийде яхе, наьна кочах хьарчаш лелар из.

— Везан даьлла, — хьан наIарга лостаер хьох Iа тахан уж гIайгIанах етта йоагIа вордаш?..

Декъий дахьаш IочубоагIача наха сихагIа тIакхача безам болаш, царна хьалдухьал гIертар наьха дегаш. Байдда духьал баха безам бар, цхьабакъда, бера хана денз садетта Iамаь хиларо теIайора из уйла. Даьйи вежарийи а, ноанойи южарийи а шоай юрта йисте латтар, гаргга кхоачаш латтача низкъалча кхело шоашта фу дахь хьежаш.

Юхьах саг вовзаргволаш гарга гIертар вордаш йоалаеш боагIараш... Царна юкъе шоай гаргара нах бIаргга байя, цхьабарий са айлу, хIаьта цхьабарий, царна юкъе шоай бараш хоа а ца луш дегаш тохалу.

МалагIа вол-те кхелах хьалха ца воалаш висар?

Малаш бол-те бийна бахьараш?

Гозе бIарг кхет ший цхьан воIах тIаккха шоллагIчох а...

— Айя мичав из, Элберд мичав?..

— ХIа-а, дIа воагIа из а... Кулг палчакхах Iотесса улл!..

— Гешт делахь сона, везан даьла,—дег тIа дера цунна цIаьхха.— сай кхела када ягIац со! Элбердийна фуннах даь дале а — ше воалуш-х ма вий из, хIаьта цхьабарий къонгаш ворда тIа бехкаь ма бахьий...

Салимата а байзар хьалхабаьнна боагIа Элбердий вежарий. БIаргашта вовлехьа, догса аькхдена хайра цунна из а гаьна воацаш, укхаза гIолла волга... Гой дIа воагIа из,— массарел лакхагIа а волаш, эггара тIехьа...

Дог тохаделар, садикъар, керте а хьийдда керта чоажамашка чинг етташ дар цIий.

Салимат бIогора ера, — вокха мехкараша хьаллаьцар из, бIаргех хий даьна дайра...

— Ер сендухь елхал? Да цIагIа ма хиннавий, хIаьта воша хIанз а бер ма дий...

Юрта тIакхаьчача юкъарча балево йохаяьй из йоI, аьнна, тоадир наха.

Салимата из кхетадир. Цхьабакъда, ший бIаргах даьннар, балийна даьнна хий доацаш, шийгарча доккхача ираза даьнна хий хилар къайладахьа могардарий цунна!

— Элберд дийна ва!..

Берригача нахага сагото кхаьчача укх дийнахь ше селла ираз долаш хиларах тоам ца хеташ яр из.

ГIайгIали саготонали низ болашагIа, къаьгагIа дегIал йодаш хул вурийтта шу даьннача хана сага вахарцара кораяь гIозал, нийсденна ираз.

Юрта йистте юхасайццар вордаш.

Боккхий нах хьалгIайттар. Саг йист ца хулаш цхьа ха яьлар. Массане а дуIа дир. ТIаккха вордаш юрта Iочуйолаелар. Нах вIашагIъийра. Ферташ тIа а тайса, бейнараш малажб хайра тIаккха.

Белхаш, кадаш кхалнах а болаш, тахан во денача коашка бахар нах.

* * *

Каста дов Iай са. Сихха боад болаш боагIар. Байна тахан дIабехкараш са дехка къонахчал долаш хиларна тешал а деш, хIанза дегIа керда, кIай алам-бекъий урагIа дахача кашмашкара ара бувлаш чухаш бар кIаьдбенна нах.

Чу а ена, Гози а сихха пхьор кийчде эттар.

Когаш а хьоарчабаь, сулхьаш а доахаш, дахчан маьнге тIа вагIар Керам, ший воккхагIа волча шин воIо дувцача хабарга ла а дувгIаш. ТIом, революци, тIеххьарча хана городе хинна хIамаш дар цар дийцаьраш. Наг-нагахьа хаттар а деш, шийна хетар а оалаш вагIар да. Цунна хьалхашка латтар тенна, къонахий хинна, вахаро кхетабаь бола къонгаш. Уж шийна иштта горах дега тоам хинна вар Керам.

ХIаьта Элберд, кашмашкара чу а кхаьча, сихха кулг-юхь а дилла, хьаьша цIагIа Iочу а ваха, дIа метта а ваьнна, топ кхийтта саг санна, дIавежар. Цу сахьате, венна саг санна, тхьайса дIавахар из.

* * *

ДIадаьлар кхо ди. Юртара гIулакхаш саббарагIа метта доагIаш латтар. Де деза бIаьстанара балхаш хьехаде баьлар нах. Къонахий деса гIулакх дувцаш бар. Из боахама чIоагIа лоархIам болаш гIулакх дар, хIана аьлча дукха бар, Буро тIа кхухьаш дос а дохкаш, цох сискал юаш нах. Из никъ хIанз царна бийхка бар. Фуд дергдар? Мел латтарда — хьохI ер иштa?

Элберд хIанзарчоа цу гIулакхашца хьаштдолаш вацар. Цунна татовр деш а чов хиннача пхьарса дарба деш а яр нана. Из сихха верзаш воагIар. Цу хана ейна наб юха йийкха вала ца могаш санна, наб дукха йора, Iой, хIанз а Марем яр цунга цхьа хIама ала безам болаш юха а из совакккха гIерташ, цхьабакъда, хIама-м хилацар цунчох. Элберд кхыметтел дIа-юха а хьацар. ТIаккха цунна тIера кетар хьа а кхесса, маьнги эгабе эттар Марем. Бакъда Элберд из дича а меттахьа хьанзар.

Ах бийса яла йоалаш ха яр, дуккхаз а цкъа коа наIарах араэккхаш, тIаккха юха чуйоагIаш хьийза Марем хьийдда нана йолча а ена, цунна лерге а яха хIама дувца эттача хана Гозе хозза теркал а еш ладийгIар цо яхачунга. ЦIенъюкъе къонгашта бувша кIал хIама нийсъяь ше ма яьлле а, йиIиг шийца а йолаш Элберд уллача цIагIа дIачуяхар из.

— Ой, нани яла хьа... — аьлар нанас шорттига, зIамгича сага бIара а хьежаш, — селлар мерзача набарах воаллаш хилча. мишта воаккхаргва аз ер сома! ХIаьта а ше яхачоа тIера а ца йолаш, Элберд гIоттаве яхаш яр Марем.

— Ай, ва нани, ванагIа миштай хьо, — йоахар цо, — сона-м сайна а хет цох къа, хIаьта а ца гIоттавеш вита йишъяц, кхийтарий хьо, йишъяц! Къонах ма вий из! Аз мишта аргда цун доттагIашка, набарах вала ца могаш воал из, аьнна!.. ДIауйлаел Iа! Укхо-м ше а аьннад сомаваккхалаш, аьнна нагахьа саннa ца воаккхе эгIаз а гIортва... Жи хьай!..

— Сацал хьай саца! — кIордайир из нанна, — нагхьа сана хьона цхьа хIама дагадохе-м, вала мо хала ма дий хьо къаръе! Кхы цIи а яьннаяц цига! Уж фу доттагIий ба селла! Е кхоана ди дагIаций! СалаIа а мича вут сагI!..

— Сухалбе, сухалбе хьасомаваккха! — тIагIертар Марем нанна, цо деча къамаьлах из дукха дорха йоацилга а хайна. Элбердий керте кулг кховдадир Гозе. ЗIаммига бер долча хана санна, Элбердийна лерга юхе мIара хьакха эттар Гози, геттара бокъа цхьацца пайдан доацар а дувцаш. Вела а къежа, Элбердас мерзза дегI соттадир... Цхьабакъда пхьарсах ийккхача лазаро цу сахьате тIераяьккхар наб а дицдир гIанахьа гуш хиннар а. Из тоссавенна уранийккхар.

— Фу хиннад? — хьаьттар цо сих а венна.

— ХIама хиннадац. — жоп делар нанас — метташ дахка ха я. Цул совгIа ер а я, малажб хац цхьа доттагIий бувцаш саготдаь хьувзаш...— ХIаьта Марем цхьа доккха хIама долаш мо, цун пхьош а лаьца, шийна тIехьа из дIаара увзавеш яр. ЦIенъюхера дIахо баьлча шорттига хаьттар Эльберда:

Фу хилар шун?

Акхарцига йоагIаргйолаш халла вIаштIехьа даьлар-кха.

Цхьа ха яьннача гIолла уж дIатIаболхар чу мел вола саг тхьайса ул-кх аьнна, хеталуш долча лоалхочун цIенна. Байза а байза, цIог а лостадаь тIехбовлийтар уж жIале. ГIар-тата доацаш хьалтIабаьлар уж лакхача уйчен тIа. Уйчен балера кIал хьачуйоалача массехк наIарех цхьа ниI хьаккхашта хьа а йийлаь, хьаьша цIагIа воша дIачуваькккхар Марема.

Iочуэзза йоагаш лампа яле а, цIагIа тоъал баьде яр. Укх цIагIа нах хинна дукха ха йоацилга зелуш дар.

Лампа хьал а эза. Марем ар аьлар, хIаьта Элберд, ший кхы дехIама ца хиларах—массазлагIа хьожар из царга! — пенах хьалтеха доахкача ший лоалахой гаргара а безаш — бовзаш а болча наьха сурташка хьажа эттар. Салимата даьй наьнен сурташ а дар царца.

Къаяланза а безаме а йолча кхалсаго — фусам-нанас цIагIа чу а яннa, елаенна, хьаьшага моаршал хьаттар. Цун воI, Элберди новкъост, цхьаннахьа ваха цIагIа вацар. Фусам-наьнаца дIа-юха хаттараш даьчул тIехьагIа, Элберд ваха велча, чай пела маллалца цхьаккха дича гIоргвац аьнна духьал яьлар из.

— Хьо могаш хиннаваларе, аз цхьаккха дича а могийтаргдацар хьона, хIанзолца тханцига ца воагIаш хьо хилар, — аьлар цо.

Цу ханна уйча ардакхо даь татен наIар тIа шорттиг наьха лери хезар цунна...

Элберд юхе Iийнача цIенна хьатIаера Марем шийца Салимат а йоалаеш. НаIарга хьакхаьчача гIа бехкабелча санна, цIаьхха юхасецар Салимат. ЙоI мархIа еллача Марема хоаделар когашкара денз керте яллалца, цун дегI дерригa эгаш хилар.

— Фу даьд хьона, шел-х мичаеннай хьо? — хьаьттар цо йоIага. ТIаккха катеха ниI хьа а йийллар цо.

Салимат цIагIа чу ца яьлча яланзар. Из чу ма яьллинге а, фусамнана, — аз дукха гоа вергвац хьо. Сагот ма делаш. Салимат, хьаьша гIулакхага хьожаш хургья-кха, хьо, — аьнна араяьлар.

Эхь хеташ, бехаь шоайла бIарахьажа лоархIа ца беш бола Салимати Элберди шоаш цхьаь бисар.

— Марша воагIалва, — аьлар Салимата эггара тIехьа а низткъа.

— Маршалца яхийла, — жоп делар Элбердас.

Цкъа-шозза дIа-хьа волавенна, дахчан маьнге тIа Iохайра Элберд.

КIезига саметта а вена, зIамигача сага доккхача гIозваларах диззаь долча бIаргашца Салиматагахьа хьежар из. Хьалха санна шорттига, тоам ца хетар дег тIа а долаш, хьаьттар цо: — Сагот даьдий Iа? ОагIув а баьккха, лаьтта бIара а хьежаш латтар Салимат... ЦIаьхха, цунна жоп луча кепехьа, иразах

(ДIахододар 4-ча оагIо тIа.)

Доазол дехьара

Французски компартен ЦК пленума резолюци

Париж, 11 июне. (ТАСС). Тахан кепайоазонца араяьккхай французски коммунистически партен Центральни Комитета пленума резолюци. Резолюце тIа йоах: «Тийшача балхаца» къайлатIа барт баро Iаьдала керте оттаваьв де Голль. Цу тийшача балха керте хиннав де Голль. Цу гIулакхаша гIо-новкъостал дир цунна ший законаш арадаха а конституци хувца а, министраш дIаувттабе а дIабаха а, эскара низех пайда эца а низаш де а. Цо дIакъайлар парламент, социальни бокъонаш лораяра тешам бала тиганзар. Плебисцит кийчйир цо. МоллагIча тайпара правительство хувцар дац дувцар, республикански строй дIайоаккхаргйолаш а халкъо беча демократически тIахьожамах мукъа даьнна хIанзле ший цхьанне Iаьдал оттадаь дола а гIулакхаш чакхдахар да. Фашизман кхерам гучабувл де Голла Iаьдалгара...

Из диктаторски правительство Францех хьоарчаьй Алжиреи Аяччо яхачеи хиннача перевороташа, мятежни генералаша тIемаца юкъе гIортаргда тхо яхаш даьча кхерамаша, граждански тIом оттаргба яхаш яьча гIараша. Закон да яхарах къайла дахьа йиш йолаш дац паччахьалкхенна переворот ярах дола бакъдар, хIаьта Iаьдал де Голла дIаденна депутаташ, халкъо шоашта енна бокъонаш тийшача балхаца толха а яь, республикан доал тIара баьннаб.

«Эггара хьалхагIа де Голлас яь правительственни акт, — йоах дIахо резолюце тIа, — Алжир Францех хьатохара гIулакхха ультраколонизатoрашта раьза хилар яр. Цу тайппара, из духьала ва керттерча исторически бакъдолчоа — алжирски къаманна дагалаттачоа. Цо вIалла лархIа а лархIац французски экономика а къахьегамхой вахара хьал а тIемо хIалакдерг хилар». Де Голль Альжире хоржамаш де безам болаш хиларах аьлча, пленумо белгалдаьккхар «тIемо готбаьча а 500 эзар саг юкъе вола эскараш карадолча мятежан кулгалхой тIахьожамаи низаи кIаллаьттача а мехка» «Хоржамаш футтарделга» мара хургдоацилга.

Пленумо белгалду, переговораш ярца машартIехьа алжирски дош къоастаде безам бола французаш тIа-тIа дукхагIа хулаш латтилга а «ший лоIамах хилара йолча Алжира бокъонна мукIарло даро мара уж переговораш йолаеи ший лоIам а болаш раьза хилара, вIаший юкъера хьашташ лархIара, шин халкъа юкъерча доттагIлен ларда тIа Франценеи Алжираи юкъера керда гIулакхаш оттадеи йиш хулийтарг йоацилга а.

«ЩIаккха а ца лоаттабаьча тайпара бокъонца—йоах резолюце тIа,— къовсам лоаттабе беза Алжире машар оттабара тIехьа, хIана аьлча диктатура оттаеш болча тIемо фашизман кхерам а тIатосс къел а яхь».

Пленумо гучаяьхар «низацеи демагогецеи» халкъехь шоай политика дIахьоарчае гIертача реакцен плаш.

Францера политически положени

ПАРИЖ, 11 июне. (ТАСС). Тахан парижски печато кхерамца белгалйоах селхан алжирски «общественность кIалхара яккхара комитето» Францен правительствон керте латтача де Голлага яхьийта хинна резолюци.

Цу резолюце тIа путчисташа ультиматума хьисапе дуккха хIамаш дIадех. Эггара хьалха цар дIадех Алжира административни устройствах дола закон дIадаккхар, керттера административни учрежденеш — Алжира гIулакхий министерство, Сахара гIулакхий министерство, кхыраш дIаяхар. «Боккъонца Алжир метрополех дIатоха езаш хилар» гIетта а деш, комитета членаш гIерт Алжира экономикеи цун Iаьдали шоай кара лаца.

Цул совгIа, путч вIашагIъелларех керттерчарца хинна генерал Массю кулгалхо волча комитета членаша духхьала дIадийхар Францера ерригa политически партеш дIаяхар, эггара хьалха коммунистическии кхыйола аьрдехьареи партеш а йолаш.

Печато белгалдечча бесса, французски правительствон Алжирера керттера викалал чIоагIваьча генерала Салана гIонца а цунга гIолла а кхаьчай из «ультиматум».

Франс Пресс агентствос хоам бечча бесса, алжирски «общественность кIалхара яккхара комитет» духхьала харцъе ца ловш хиннача де Голль-с хIанз, духхьал ца а еш, кхыча наькъаца харцйир из комитет. Саланага яхьийтача телеграмма тIа де Голль-с белгалйоакх из резолюци «ханнахьа доацеи къахета мегаргдолеи» документ санна, хIаьта «сатийна хиларна» тIахьехам а бу.

Путчистша Париже шоай делегаташ бахийта лаьрхIад. Тахан 8 саг юкъе вола комитета делегаци столице кхаьчай.

Тха вежарийи доттагIийи

Херсоне кхаьчаб украинцийи беза хьаший — Нохч-ГIалгIай АССР-а халхарийи иллейи ансамблен артисташ. Херсонцаш 30 километр хьалха духьал бахар хьаьшашта Дарьевка яхача юрта кхаччалца. Из гIулакх бахьан долаш юрта хьалтеха йоаллар цIеча кIада тIа украински меттала язъяь лозунг:

«Дега тIара дIайха моаршал да нохч-гIалгIай халкъага!»

ЧIоагIа безаме а дог гIоздоаккхаш а дар из ди. Грозне гастролешка йолча хана НГIАССР-а заслуженни артиста звани еннача херсонски ансамблен солистка А. Соломонова шоай Iаьдалах «тух-сискал» а ийца духьал яхар хьаьшашта. Из дIалуш А. Соломоновас аьлар:

— Салам-моаршал да шуга, тха деза доттагIий!

Ансамблен директоро НГIАССР-а заслуженни артисто А. Хамидовс жоп луш аьлар:

— Боккхача бехктокхамца кийчъеннай тха коллектив Украинерча гастролешка. ХIаьта хIанз тхо укхаза а да-кх...

Боккхача безамца тIаийцар херсонцаша нохч-гIалгIай артистий хьалхара концерташ. В. И. Ленина цIерах йолча культурани салоIамеи паркера Зелени театри Облфилармонен зали хьалйизаяр хьаьший говзалга хьажа баьхкачарех.

Сурта тIа: Вежарийи доттагIийи вIашагIкхетар. НГIАССР-а заслуженни артистка йола А. Соломонова «тух-сискал» а ийца тIайода ансамблен директора, НГIАССР-а заслуженни артиста А. Хамидовна.

Д. ФАЙНШТЕЙН.

А. Альперта сурт.

г. Херсон.

Нефтяникий экономически конференцен балхах

Орден лелаеча Грозненски нефтеперерабатывающи заводе дукха ха йоаццаш экономически конференци хилар. Из яр, пайда эцанза йола производстван торонаш гучаяхареи царех бизза пайда эцареи духьа яь.

Производстван мощностех дукхагIа пайда эцарахи установкай балха овсарал лакхъярахи лаьца доклад йир 4-ча цеха сменни инженера нов. Мурдаев Махьмуда.

— ХIара технолога ховш да, — аьлар нов. Мурдаевс, — хIанз доахача тайпара мехкдаьтта чакхдахаро, цунах хьайоала сийрда продукташ 8—10 процент кIезигьеш хилар. Цудухьа вай декхар да, болх беш йолча мощностех ма-хулла дукхагIа пайда эцар.

Керда хьаьча заводе мехкдаьттан цхьан тоннах продукташ яхарга 500 сом ахча дIадодача къьнача установкай мощносташ тIатохаро шин сомага кхоачаш лохбу цунга дIабода мах. Мехкдаьтта чакхдаккхарна йола план 126,4 процентi, мехкдаьттах сийрда продукташ яхара план 130 процентi кхоачашъяьй завода коллективо.

— № 3 йолча установканна графикал цхьа ди хьалха ремонт яь яккхаро, — аьлар нов. Ивановс, — 500 эзар сомал тIех валови продукци арахеца торо хилийтар установкага.

Цхьабакъда, дуккха а да цу балхаца кхоачамбоацараш. Установкай болхлой юкъе а болаш увттадац дефектни ведомосташ, ремонтъе йолаелча мара запасни оатхалаш хьа тIакххахьац, ремонт еча технологически бригадаша дакъа лацац. Ишттa, укх шера 31-ча марта денз 5 апреле кхаччалца ремонте лаьттар завода цхьа установка. Цу установканна ремонт еш цхьа смена мара яцар. Шийй ханнахьа хьун материалаш Iалаш ца яр бахьан долаш плотникаша 11 сахьат даьккхар болх боацаш.

Цхьайолча цехашка эсала лел аппараташи оборудовании ремонта кийчъяра гIулакхаш. Турбай пишкашта сихагIа ремонт яра духьа, уж феца цIенъе аьнна предложени еннаяр цкъа. Къоабал а яь тIаэцарал совгIа шерра пайда а эцаш дIаяхьанзар из мероприяти.

№ 2 йолча цехе установка ремонта социалехьа хьалхагIа турбай пишка змеевикаш дIайхача хица цIенъю. Цо дIайоакх чухьа йижаь туха гIоа. Цу балхо дикка сихъю ремонт. Из гIулакх дувцаш къамаьлаш дир 7-ча цеха воккхагIа волча инженера нов. Кузмина, керттерча механика отдела инженеро нов. Ореховс, кхыбараша. Цар белгалдаьккхар, установкаша болх беш йола ха 10—15 процент йIаьхъенна хилар. 1 апрель тIакхоаччаш № 1 йолча установкас (начальник нов. Абасалиев), ремонт ца еш балха 2 цикл чакхъяьккхар. Ишттa, оттаяьча ханал совгIа болх бир №№ 9, 12, 14 йолча установкаша а ремонт ца еш. Цу балхаша ремонташка дIадаха дезачара ах миллион сом совгIа ахча кходир. Ремонт ца еш йола ха йIаьхъярах, лерхIаш хиннaчул совгIа 39 эзар тонна мехкдаьтта чакхдаьккхар заводо.

Цхьабакъда, цу гIулакха а да заводе де дезаш диса дукха хIамаш. Авареш а хулаш ханал хьалха ремонта установкаш сецар бахьан долаш установкай балха 10 ди дайнад, цунах эззараш тоннаш мехкдаьтташ продукташ йисаьй хьа ца еш.

Конференцен доакъашхоша оттадир, ССКП ХХ-ча съезда а ССКП ЦК майски пленума а соцамаш кхоачашдарна де дезаш дола гIулакхаш.

Н. ГЛУХОВ.

Хадданза лоаттабе беза ялат дикагIа хьувкъадарна къовсам

Курскии, Курчалоевскии юрта бозхама къахьегамхоша даьча кхайкарала жоп луш къахьегаш ба «Ингушски» совхоза 5-ча отделенен болхлой.

ХьажкIаши кхыйола культураши махулла тIех хьувкъае лаьрхIад цар.

ХIанз укх сахьате дика да кхашкара ялаташ. 750 гектар ялат а огородаш а я, хIаьта къахьега декхарийла волаш 195 болхло а ва отделенен. Царех 140 сагах оасар ду звенош яьй. ХIара звенона хьажкIий, гидуаргий, свеклай доакъош дийкъа дIаденнад. Социалистически яхье а этта дика балхаш ду звеноша.

Отделени оасар де йолаеннай 22 мая. 147 гектар гидуаргашта, 200 гектар хьажкIашта, 20 гектар свеклашта, 25 гектар огородий культурашта оасар даь яьннай звенош 5-ча июне кхаьчача хана. Гарггарча деношка дерригача ялаташта оасар даь даккха аьнна дош деннад коллективо. Къаьстта дика болх беш я нов. Яндиев керте вола звено. 15 саг ва цу звеноца. 26 гектар гидуаргашта, 2 гектар свеклашта, 30 гектар совгIа хьажкIашта оасар даьд звенос 22 мая денз 5 июне кхаччалца.

Звенос дика болх бар белгал а даьккха отделенен профсоюзни организацеси хьалхле лелаерашеи дIаюха тела вымпел елар коллектива.

ХIара дийнахьа шоаш мел норма яьккхайи мел алапий даьккхади хов болхлошта. Яндиева звеноцарча хIара болхлочо 25—30 сом алапий доакх дийнахь.

Дерригача кхашта цкъара культиваци яь а баьнна шозлагIа культиваци еш ба отделенен механизатораш а.

Цхьабакъда, ялаташта гIулакх дика дойя а йол хьакхара болх эсала лел отделене. 5 июнь тIакхоачаш I бIаь гектар гаргга йол мара хьекхаяцар цига (хьакха езаш 260 гектар). Аьлах артIаш де доладьдац. Из болх эсала лелар бахьан да, косилкашта, йолхьангашта волокушашта шоай ханнахьеи дикеи ремонт яь ца хилар. ДогIо йошаеш маьлхо йокъаеш хьекхача ул йол. Эсала лел юрта боахама инвентара ремонт яра болх а. Керттера инженер нов. Мамилов цу гIулакха е еззача бесса йоакхо еш вац. Механикашка, специалисташка, бригадирашка каст-каста хетта дезар ремонта гIулакхаш.

Совхоза ерригача отделенешка дIа-юха лелаш 2 механик мара вац. Цу шинне вIаштIехьа даргдац пхе отделенен механизмашка хадданза болх байтилга. Трактора оатхал ехача совхоза центральни усадьбе из а ийце ваха везаш хул тракторист. Цу гIулакха центральни усадьбе хоам бе йиш хургйолаш раци оттаьяц бригадашка, дIаоттае мара ца езаш рацеш йолашехь а.

Болх юха тетташ дола гIулакхаш юкъера дIа а даьха ялат кIалхара даккхареи доакъар Iалашдареи балхаш сих де деза.

КРЕСТЬЯНИКОВ.

Маьха дарегIа дола керда уйнаш де доладаьд

Дунен тIа цхьаккха а мохк бац вай социалистически мохк миссел дукхеи сихеи гIишлош хьалъеш. Цу балхах НГIАССР гIишлошъерашта хьалхашка латтараш доккхий декхараш да. ГIишлош сихеи дикеи хьалъярна хиланза яргйоацаш я материалаш. Керттера яр хьу я царех. Моттигера хьу, эшшача бесса дика а тоъал а яц, цудухьа, дуккха мах а телаш сибарегIареи Уралереи хьу кхахьа езаш я республика.

ЦIеношка дIайода хьу а, къахьегам а лаьрхIача, цунах 7—8 процент уйнашка дIадода, хIаьта, цхьайолча хьун уйнаш дукхача хана ца дахаш да, цхьадараш, маьха деза да.

Советски промышленносто хьуна уйнашта меттел арахецаш да ксилолитови уйнаш. Уж маьха дайгIа а дукхагIа дахаш а да.

Вай республике эггара хьалха тха коллективо доладаьд ксилолитови уйнаш хьаде. Цу уйний мах дуккха кIезигагIа ба ардакхий барел. Паркетни уйнашка, I квадратни метрага 63 соми, ардакхий уйнашка 27 соми додача метте, ксилолитови уйна 1 квадратни метрага 13 сом мара додац.

Уйнаш хьадеш царга дIайода материалаш я: магнезит, соляни кислота, опилкаш, гIум, басар. Уж уйнаш кIаьдеи чIоагIеи шин тайпара хул. Уж тоха йиш я хIара гIишлошъеча организацен, шоашта цIенош деча наьха.

ХIанз ксилолитови уйнаш де вIашагIъелла къаьстта бригада я тха, хьалхле лелаеш бригадир нов. Крайнев а волаш. Духхьал уйнаш хьаду раствор кийчъе яьча помещене чу механизмашца кийчъергья дIахо йодача хана раствор. Цул совгIа, кирпишк тоъамболаш ца хиларах духхьал уйнашта лаьрхIа плиташ (панелаш) я кийчъе лаьрхIа.

Кердача уйнаша дуккха а дарегIи сихатIи хьалде торо хулийтаргья цIенош.

А. ЧАХКИЕВ.

НГНПЗ 12-ча цеха гIишлоний мастер.

Мельзаводо ший болх лаьгIбалийтац

Наьсарерча мельзавода коллективо ший балха толамаш кхы тIа а совгIа доахаш къахьийгад дIабахача май бетта.

Болхлошта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаь завода дирекцеси партийни организацеси хьалхле а лелаеш коллективо Iалашдир май беттара план 139 процент кхоачашъелга.

Заводе дуккха а бригадаш я социалистически яхье хьалхле яккхарца белгалъяьнна. Царех я, С. Альдиева бригада, май беттара план 141,8 процент кхоачашъяьй цо, Шевякова бригадо — 141,8 процент, Х. Костоева бригадо — 132,2 процент кхоачашъяьй план.

Завода коллектив хIанз хьинаре къахьегаш я керда ялат укх шера чуэца шоай технически база кийчъеш.

Барт тайнача мельзавода коллективо лаьгI ца болийташ, кхы тIа а керда толамаш доахаш болх дIахьоргхиларах теша мегаргва.

Т. ЦОРОЕВ.

ИДРИС БАЗОРКИН

ТIахьехам

(Йистедоалар)

диззаь долча ший доагача бIаргашца цунгахьа дIахьежар из. Мишта хьед ца ховш цунна дIатIа а хьийдда, кулг хьа а лаьца, шийна лалла Iохоае веннавар из. Салимат шорттига хьовзадаь ший кулг мукъадаьккхар.

Элберд, иразо са дикъаь вар.

Дагалувцача хIамашта мелла камаьрша ваьннача хана а тIехь ерра морг-м дегтIа а денадацар цунна...

Ха дIайодаш латтар, хIаьта уж шоаш баьггIача тайпара багIаш бар.

ТIаккха цIаьхха йоI елхаш санна хетаделар Элбердийна... Дог тоха а денна, из бIара хьежача цунна дейра хоза, дунен тIа мел долчарел хозагIа бола жугIара ши бIарг. Цхьаь цаI хи тIадам бацар цар чу, бакъда, дега цIенал, везар, гIадъяхар форд мо дукха дар хIаьта Элберд цу юхь тIара бIаргбаккха ца могаш хьежаш, хьежаш вагIийсар...

ТIакъайлача корагаргашта юкъе чакх-са доагIача гIолла чухьежаш лаьтта Марем, юха тIехьашка а яьнна, шелбенна ший ши ког бIоахбе эттар.

— Ераш ишта багIаш шоай гIулакх даь балалехьа, сам шаккъе ког гIорабергба, — аьлар цо раьза йоацаш. ХIаьта а цхьа минот яьннача гIолла юха а корагIа чухьажа эттар из.

Салимат яха аьнна хьайзар. Элберд хьалгIеттар.

ДIайода хьо? — аьлар цо.

— Яха еза. ХIанз... аьннача кхы дош тIа ца тохаш, ше юхалуш дола жоп шорттига сацийтар цо.

Юха а сатем эттар. Салимата доккха са даьккхар. Ше эхь хеташ хилар эша а даь, Элберда сихо аьлар:

— ХIанз нах бахкийта ца доагIилга ма хой хьона. БоккхагIа бола вежарий хIанз а саг йоалаянза ма бий са. Са ца техача даргдац.

ЧIоаггIа цунга ладувгIаш лаьттача, Салимата, цкъа саг йоагIача ше беш хиннача Элбердийна безабеннача бегашха, бIарг хьал а ца хьожабеш, ела а къежа, аьлар:

— Хье къаваларах ма кхералахь!

— Къаваллалца хьежа везаш хуле? — аьнна велакъежар Элберд.

— Нагахьа санна хьа вежарий а, хьо санна, сиха хуле, дукха хьежа везаргвац хьа, — аьлар Салимата иштта ела а къежаш, наIаргахьа тIехьашка а йоалаш.

Ший зIамгача кулгашца маша баламаш тIа хьатIа а эза, баламилгаш а сеттадеш, хьазилг санна, ийчара дIаийккхар Марем, чуяха.

— Аз цхьа дош аллалца сабарделахь. Наггахьа а иштта вIашагIкхета йиш хургйий вайга?

— Хургьяц, — аьнна, шортига, хаьдда жоп делар Салимата.

— ХIаьта хьо хи тIа йодаш?

— Иштта-м хьай лоIам ма бий хьога.

—Баркал хилда хьона Iа тховсар даьча гIулакхах! Дукха яхийла хьо! Хьа бийса йоаеш, хьона кхы холо ергьяц аз, — аьлар Элберда.

Салимата наIара ко хьалаьцар. ЦIаьхха дегI тохаделар цун, корта хьал а айбеш. ГIайгIанах кхохкаденна дар цун бIаргаш.

— Бийса даькъал хийла хьа! — Шортига аьлар Салимата ший эхь хетилгеи кхы а латта ший бола безами эша а баь, Элбердийна бIаргашта бIара а хьожаш... ТIаккха ниI хьа а йийлла араяьлар из.

Из ара ма яьллинге, подносашка шу а дахьаш чуяьлар безаме фусам-нана.

* * *

Йоагача бус-йоагорго кIезига сийрдаяьккха эгаш латтача боадонах, Iы санна, тхьайса уллача даьна юххе гIолла тIех а ийккха, тIера коч Iо а кхесса, наьна матта юврагIанна дIакIал а яьнна, цун лерге шорттига къамаьл деш яр Марем... Нанас, кхийначунга санна, лаьрххIа ладувгIар цунга, цун кертах кулг а хьекхаш. Дувцарг мелдар дийцаь даьлча, Гозе безаме мIара хьекхар цун лерга юхе, хIаьта Марем, нанас «ма», «ма» яхxашехь а. Iо цIенъюкъе а ийкха, когий бухьигаш лувзаш дIатIаяхар вIаши лалла бийша бадача вежараштa, шорттига шинна вешийна барт а баьккха,— юха наьна юргIана кIала ийккхар, вежараша санна хоза са а доахаш, тхьайса дIаяхар из.

Арахьара ниI цIайзар. Гозе ладийгIача, низткъа хьахезар цунна, чувоагIача Элберда когий тата.

Ший дог хьесташ, цхьатарра хоза цар доахача санага ладувгIаш уллаш кхы а дукха ха яьккхар Гозе. Бала лайнача юхьа тIа елакъажар а доалаш, сапаргIата а даьнна, из ца тхьовса дукха ха яр. Ма доккха ираз да-кха массавола дезалхо цIагIа хилар...

* * *

Наб е безам багIацар цу бус Элберда. Истола тIа бусйоагорг а оттаяь, тархе тIара хьаийцар цо дуккхача хана денз шоай цIагIа хинна цаI мара доаца доккха книжка. Цхьацца юллаш цун листаш хьаехка волавелар из. Царна тIа дар цунна дайна а довнза а долча оалхазарий сурташ.

Цхьабакъда цхьа кIеззига ха яьннача гIолла ше тIахьежаш дола книжка диц а деш, цунна хьалхишка айттар Салимата бIаргаш, цун елакъежа юхь...

Бийса дIайодаш латтар Элберди уйлашка увттар цаI шоллагIчул тамашийгIа дола шоай хургдолча вахара, иразa сурташ... Уж дар наб ца кхеташ эггара хьалха цунна тIаенача бийсан, цун безама сурташ.

ДIахьежача хIама ца гуш бийсан баьде боад этта хинна кор а сийрда доалаш латт, цунна кхы наб ца кхеташ, ший цу уйлаех цунна къаста ца могаш, дукха деза жогIара бIаргиш цунна хьалхишка латташ.

Са тессар. Бусйоагорг дIа а йоаяь, кора тIавахар из. Iуйрийна эттача дехка юкъе гIолла низдкъа хоалора цунна ше ваь юрт, бада тIа ухкача кирпишкашта юкъе гIолла баржаш хьалъуха кIур.

Лоалахарча коа дахча доаккхаш деттача дагаро ду тата а гаьнна цхьаннахьа Iаьхача Iатта гIар а хьахезар. Сомайоалаш латтар юрт. Бийсана ха деш Iийха йиш хаьла шелденна жIалеш, а аьла юкъе, уйченашта кIала лежкъар.

Элберд коа араваьлар. Кер бизза кердача феца са даьккхар цо, наб яьчул тIехьагIа соттадеш санна, дегI а соттадаь. ТIаккха кхий тIа вахар из, доахан арахеца.

Кастта цар беррига дезал а хьалгIайттар.

—Хlей! ЦIагIа дий шо! — аьлар коа наIарга. Элберд кхий чура араваьлар, хIаьтта Керам а ийтIа ваьлар.

Улица тIара карта тIагIолла коа чухьежаш вар Эрмало, шийна тIеха нах а болаш. Цец а шек а ваьнна, царна тIавахар Керам, Элберд наIараш хьаелла эттар. Моаршал хьаттачул тIехьагIа, ший говра дирст а лаьца, коа чу ваьлар Эрмало, шийцара нах а тIехьа.

— ХIахьий ер я хьона аз йилла говр, — аьнна, безаме йист а хинна, ший дын дирст дIакховдайир Эрмалос Элбердийга. Цунна тIехьашка лаьттача хьажа юкъе кIай чухьар доаллача Iаьржача дыно корта а лестабеш, барг бетташ лаьтта дIаухийтар. Iуйрийна хьалкхеташ боагIача маьлха зIанараша, цIокъ болат санна, къегайора цун кхес, оагIув, низ бола, бIасийна-Iаьржа баламаш.

Бе дирст а йоаллаш, вувлавелча санна, латтийсар Элберд. Цецвалaрои гIадвахарои сийрда даьхадар цун бIаргиш. Цул кIезгагIа гIадваханза Керам а вар.

ТIаккха массанена дIа а хозаш, Эрмалос дIадийцар Элбердийна говр яла ше дош мишта деннадар.

— ХIаьта къонахчун дош дизза дош хила деза, — аьлар Эрмалос.

— Керам, дика тIехье хьалкхеяьй Iа. Хьа воккхагIа волча шин воIаца, денна бIаргагуш, шин шера тIема тIа лаьттав со. Цар а цIаккха сий доаданзар вай. ХIаьта ер кIаьнк а Iа хьалкхеваьв, ше мадарра лаьча долаш. Хетаргахьа, нагахьа санна из хинна вецаре, вай кхы цIаккха а бIарга ца дов мегар. Сай а укх юрта а цIерах аз баркал оал хьона! Дала ираз долаш, дукха доахадолда шо!

— ХIаьта шо, — аьнна Элбердийна а цунна гоннахьа хьатIаэттача кагийча наха а тIавийзар. Эрмало, — дагадоагIаш хилалаш: зIамга саг берара а ваьнна, къонаха санна наха юкъе гIулакх леладе волавелча, чIоагIа лоархIаме ба цо боаккха хьалхара гIа. Нах раьза ба хьона. Элберд, — аьлар цо.

Сатем эттар. Керам, цхьа ца воагIаш кхайка а ваь, къамаьл де волавелар:

— Дуккхача наьха къонгаш байна ха я ер хIаьта са бараш могаш—маьрша ба. Цхьабакъда, нагахьа санна уж баларах кхераш лийжкъа баларе — шо иштта сай коа даьхка бIаргагургдацар сона. Баркал хилда хьона Эрмало, хьоца болаш къонахий хиннаб царех, — аьнна Эрмалой зерат дир цо, из мархIа а воллаш.

Яр санна ди цIаккха хиннадац, е хургда ала а дац са. Шо шевар са хьаша ва, хIанз чудоврга вай, цхьаккха саг дIакъаста бокъо а яц шун.

Чу доврдац аьлча хIама хургдолаш дацар.

Керамийна тIехьа хьаьший чуболабелча, Керами вокх шин воIо кхийна хьалхашка бийхка Iотохаш къона уст байра царна.

* * *

Кхы оарц доацаш, маьрша хинна, уж кхо ди а дIадаьлар.

ХIаьта диълагIча дийнахьа — делкъа ханна, чоп баьннача говра тIа а вагIаш хехка баьри вера арахьарча юрташкара. Мимар тIара нахага кхайкар.

Сатем байна а болаш, гулбала баьлар нах, хIаьта кастта юрта мел вола къонаха маьждига хьалхашкарча майдан тIа вар. ТIаккха нуьра лийташ тIа хьалъэй а венна, къамаьл дир венача баьречо:

—Ва нах! Дика кхаа бац аз шуга бенар. Тахан сецца, нах тхьайса бадача хана, вIалла дага а доацаш, даь бахьан а доацаш, Илдар-гIалигахьара вай юрташта чухьийлхаб паччахьа казакаш.

— Вайнаха уж юхатехаб. Бакъда, тIом соцаш бац. Воашта тIом хьаштдеце а, воаш дуташ ца хилча фу дергда вай! Ца летача даргдий вай? ГIалгIай а Нохчий а мехкашка ерригача юрташка оарц даккха бахийта баьреш ба вай. ГIо доацаш дусаргдац вай.

— Айя, цар-м эпсараш а, герз а, низ а ма бий! Вай фуд царна духьал оттаде?!

— ФуннагIа дича а царех лоархIадергдац вай, — яхаш гIараш яьлар наха юкъе.

— Царна духьал оттаде вай да, цкъалетаь воаш бакъ хилар а воай къонахчал а, шозалагIа летаь, хIанз вай нахага а а да массадола тайпа герз. ХIаьта тахан эггара хьалха вай лаьттара моастагIашта воай йоккха топ йийттай АртагIа Орцхос, Iалаьмате дукха декъий доадийташ моастагIа эккха а веш.

— Цар эпсараштa ховр а ца ховр а, ховш дийшаь а хьаькъал долаш а нах ба вай. Цу наха довз хIанз даьнна керда, большевикий законаш, кхыметтел Ленинца шийца а гIулакх доагIаш ба йоах уж.

— Малав из Ленин?

— Фу кхайкадеш ва из? — аьнна хаттараш дир гулбеннача наха.

— Цо йоах, сов-эшаш йоацаш, массаволча сага бокъо цхьатарра нийса хила еза. Цунца Iалаьмате дукха эскар да йоах вайна новкъостала доагIаш. Уж тIакхаччалца латта деза вай. Из шуга дIахайта вайтав со Сайта ГIапура а гIалгIай большевикаш ба яхача цунцарча новкъосташа а.

Со сагота ва, нах. Фу ала ях оаш?

Сихбенна лувча наьха гIараша хьалъяьккхар из аре. Хьалхарча мугIарашта юкъера хьа а къаьста, беррига нах шийна бIаргагургболаш говра тIа а хайна къамаьл дир Кермас.

— Укх наьха цIерах дIаала наьсархошка, дукъал тIехьашка. Наьсарча бахача тхоай вежарех къаьста тха хIама хург ца хилар. ХьатIайоагIаш бIаьсти яле а, балхаш дале а, ишта этта гIулакх хилча тхо доагIаш да царна оарцагIа. Цхьаккха а ца къасташ! Укх юрта мел волча сагал воккхагIа со ва хьона. Со ва хьона хьога из яхар. Кхы цхьаькха а дар са тахан ала безам болаш. Тхол дукхагIа хоарцо лайна, тхо миссел гIо-новкъостал эшаш, оаха миссел чIоагIа хьо дег тIа лоаттавеш кхы хIама мичад укх дунен тIа, ва тха даьла. Къахетам бе тхох, ва тхона хьайга гIолла кIалбисаьрашта гIодеш, доацаш вар паргIата воаккхаш вола из большевик Ленин. Большевикахи хьай къахетамахи ма дахалахь тхо.

— Аминь! — аьлар наха, хIаьта оарцага кхайка вена баьри кхыча юрташка а оарц хье дIавахар.

* * *

Малхбуза ханна юрта майда юха а нахах хьалйизар. Бакъда, хIанз цига гулбеннараш говрах, герзах кийчбенна, тIем тIа отта кийчча бола баьреш бар.

Майдана юхерча коашка гулбенна хьувзар кхалнах, бераш. ОарцагIа бахарна эшаш йола ерригa кийчо яь баьннача хана, зIамигача саго санна дегI а кхоабаш, дог айденна а волаш, ший коара аравера Керам ший кхо воIи ший тайпан нахах мел вола къонаха вIашагIтеха ткъаьх совгIа баьрии шийна тIехьа а волаш.

Майдане, зунгатий боарз санна, хьувш яр.

Иштта, шо-шоай ваьрашца вIашагI а беттaлуш, шоай тайпан воккхагIа хьалха а (волаш болабелар гIалгIай Наьсаргахьа, лаьттеи кортмукъалеи бахьан долаш шоай вежараша хIанзе а боккха, сийлахь къовсам болабаьча метте.

Эггара хьалхара бараш дукъ тIа хьалтIабаьлча, — Керам юхахьежар. Цо бIаргтехар цIенах, наькъах, бIаьхбенна новкъа баьнна боагIача бIехойх.

— ХIанз вай торгда... Адамаш гIайттад, — дессар цун керта чу.

ХIанз гаьнна кIалха улле а, чубузаш латтача маьлха зIанараша къегадеш лоа санна кIай цIеноши дошо бесса лепаеш корий Iоакъаши а йолаш, бIаргагуча нана-юрто ший къонгаш никъ даькъал бувцаш йIовхалца накъа боахаш санна хеталора.

ТIайоагIача хана хургдар дог тийшаь, ца къахкаш, шек боацаш шоай дага а кхоабаш, лерг доацача деналца, цхьацца хIамай уйлаш а еш, болхар шиш бола къонахий. Ноакхош тIа гIолла Iоэхка шера можамаш а йолаш хьаькъал дола къоаной болхар, царца болхар ерригa ха а хIанзарчул тIехьагIа яа езаш бола кагийнах.

Дукъал тIехьашкара хьахозар, ди детташ санна, ювлача йоккхача топа тата.

Цу топа тато гIовттабаь Советий Iаьдал даккха тIем тIа отта болхар гIалгIай — революцен кIантий.

Редактор М. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Кинотеатр «Родина»

Iана зал — берий сеанс «Богатырь Марто дода». Долалу 8.30. **«Аьрзе-101**. Долалу 11.50, 3.10, 5, 6.40, 8.20, 10. **«Оалхазараш дохкар»**. Долалу 10.10, 1.30.

Ахканара зал — **«Оалхазараш дохкар»**. Долалу 8, 9.45.

«Челюскинций» цIераха кинотеатр

Йоккха зал — **«Ловийса»**. Долалу 10, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — **«Чухьежа кхо кизга»**. Долалу 9, 11, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 2 — **«Малав бехке»**. Долалу 9.30, 3.30, 9.30. **«Заречни улицера бIаьсти»** — Долалу 11.30, 1.30, 5.30, 7.30.

ЗIамига зал № 3 — **«Ханка»**. Долалу 9.15, 3.15, 7.15, 9.15. **«Анна фоарта тIа»**. Долалу 11.15, 1.15, 5.15.

16 июня денз йиъэ зама чу хургъя «Малх чубизалехьа хьалха» яха керда художественни фильм.

Кирова цIераха культурани салаIареи парк.

15-ча июне Грознерча цIеннoаной салаIара ди. Долалу 12 сахьат даьлча.

Сайрийна 8 сахьат даьлча Баьццарча театре — Херсонски музыкально-драматически театра артисти концерт а Тарапунькайи Штепселийи интермедеш а.

Парке болх беш я аттракционаш, кино-лектореш, халхара — площадка, лувча Iам, истолашкарча ловзарий площадка.

Парке мах боацаш чувутт.

Гор. Грозне, Дзержински ул. № 1 йолча вахача гр-на **Магомаев** Дауда Салаутдин гор. Грозне, Дзержински ул. № 1 йолча яха **Магомаева** Галина Владимировна йитара дош суде дIачуденнад.

Дош дувцаргда гор. Грознен Ленински районерча 3 участкан халкъсуде.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-41-23, зам. редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ01215

Типография им 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3.

Заказ № 3456.